VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Obor: Mezinárodní studia – diplomacie

DOPAD SANKCÍ NA ZAHRANIČNÍ POLITIKU SOUČASNÉHO RUSKA

Bakalářská práce

Vypracovala: Valérie Palková

Vedoucí práce: prof. PhDr. Zdeněk Veselý, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářskou práci *Dopad sankcí na zahraniční politiku současného Ruska* jsem vypracovala samostatně a vyznačila všechny citace z pramenů.

V Praze dne: ....

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala panu prof. PhDr. Zdeňkovi Veselému, CSc. za pomoc a cenné připomínky při vedení mé bakalářské práce.

Obsah

Úvod 1
1. Pojetí sankcí v mezinárodních vztazích 4
2. Historie uplatnění sankcí 6
2.1 Sankce 18. století 6
2.2 Multilaterální sankce 8
2.3 Sankce uvalené v období světových válek 9
2.4 Sankční opatření během studené války 10
2.5 Sankce po překonání bipolárního rozdělení světa 11
3. Klasifikace a cíle sankčních opatření 13
3.1 Diplomatické sankce 13
3.2 Vojenské sankce 13
3.3 Ekonomické sankce 13
3.4 Cíle sankčních opatření 15
4. Ukrajinská krize 16
4.1 Obecné aspekty konfliktu 16
4.2 Zabrání Krymu 18
4.3 Prezidentské volby na Ukrajině 2019 20
4.4 Mezinárodní reakce 21
5. Analýza dopadů sankcí na zahraniční politiku Ruska 23
5.1 Dopad diplomatických sankcí 26
5.2 Vliv sankcí na zahraniční politiku Ruska vůči Ukrajině 28
5.3 Rusko-běloruské vztahy 32
5.4 Vztah Ruska s Evropskou unií po uvalení sankcí 35
5.5 Zahraniční politika Ruské federace vůči Spojeným státům americkým 37
Závěr 39
Seznam použitých zdrojů 42

Úvod

Současná podoba mezinárodních vztahů se do značné míry odráží od konfliktů, které jsou v rámci těchto vztahů řešeny, a od jednání samotných aktérů. V tomto konkrétním případě se pojednává o ukrajinské krizi, která do jisté míry oživila soupeření velmocí Ruska a Spojených států amerických z období studené války. Krym jakožto na první dojem nenápadný poloostrov u Černého moře se tak stal příčinou mnohých sporů v rámci mezinárodních vztahů. Ovšem vyhlášení nezávislosti tohoto poloostrova, následné připojení k Rusku či na základě těchto událostí konané referendum značně pobouřily mezinárodní společenství.

Uvalování sankcí má sice poměrně bohatou historii, avšak většího významu začaly sankce nabývat po skončení studené války, s pozdějším nástupem globalizace a procesem integrace. To s sebou přineslo větší provázanost vztahů mezi zeměmi a také novou podobu některých aktéru, mezi nimiž se do popředí dostává například Evropská unie. Vojenské řešení sporů tak v současné době ustupuje do pozadí a místo něj aktéři volí spíše nátlakovou diplomacii. Prostřednictvím té aktéři reflektují svůj postoj k dané problematice a mohou tak vytvářet nátlak na subjekty, na které jsou sankce cíleny. Sankce tedy lze považovat mimo jiné i za nástroj zahraniční politiky.

Jelikož počty sankčních režimů stále narůstají, je jim věnována pozornost širší veřejnosti. Ovšem tento zájem se většinou obrací k dopadům na ekonomiku daného státu, nikoli však na zahraniční politiku. Právě na základě absence řešení i těchto dopadů sankcí bylo zvoleno téma bakalářské práce, která se blíže zabývá samotnou efektivitou sankcí a jejich dopady na zahraniční politiku Ruska. Konkrétně je tedy cílem této práce analyzovat vliv sankcí na zahraniční politiku Ruska. Předmětem zkoumání je samotný dopad sankcí, jako nástroje pro řešení konfliktů v podobě nátlakové diplomacie, které reflektují odmítavý postoj vůči anexi Krymu. Na základě provedené analýzy by pak mělo být možné zodpovědět otázku, zda mají sankce skutečně vliv na zahraniční politiku, a případně by pak bylo možné vyhodnotit jejich samotný význam a efektivitu.

Předkládaná práce je rozdělena celkem do pěti kapitol. V první části se zabývá definováním sankcí v rámci mezinárodních vztahů a mezinárodního práva konkrétně. V souvislosti s právním vymezením pak rozlišuje několik možných forem donucovacích prostředků a okrajově se též zabývá otázkou porušení mezinárodního práva v rámci využívání těchto nástrojů.

V druhé kapitole je již pozornost věnována historickému výčtu uvalování sankcí. Takové sankce byly v minulosti používány zároveň při ozbrojeném konfliktu a až postupem času se začaly tyto nástroje měnit do současné podoby využití. Práce tak zmiňuje například 18. století, ve kterém došlo k zásadním změnám v rámci uvalování sankcí. Změny byly spojeny především s rozvojem mezinárodního obchodu, který měl za následek též větší interdependenci mezi zeměmi, a tak případné sankce nepříznivě ovlivňovaly tyto jinak rozvíjející se vztahy. Následně je pak v této kapitole zmíněno období světových válek, kdy zazněla důležitá myšlenka ohledně ekonomických sankcí. Poprvé se tak hovoří o možnosti, že by sankce mohly nahradit ozbrojené konflikty. Také v době studené války proběhlo několik významných událostí, na které reagovali někteří aktéři formou sankcí. Pro objasnění dnešní podoby sankcí pak závěrečná část této kapitoly pojednává o vývoji procesu uvalování sankcí po překonání bipolárního rozdělení světa. Zmiňuje především změnu v povaze aktérů v rámci sankční politiky a cílené sankce, které se v současné době dostávají do popředí.

Následující kapitola již klasifikuje sankce na základě jejich obsahu a dále definuje cíle, které mohou být v rámci sankční politiky stanoveny. Z této klasifikace pak následně vychází i samotná analýza, která na základě zjištěných podkladů určuje podobu a cíle sankcí v konkrétním případě ukrajinské krize.

Ve čtvrté kapitole se již práce konkrétně zabývá ukrajinskou krizí, která rozpoutala právě následné zavádění opatření proti Rusku. Pro objasnění příčiny uvalování sankcí je tak blíže popsán samotný konflikt a jeho aspekty, aby byl čtenáři nabídnut objektivní pohled na danou problematiku. Ačkoliv ukrajinská krize vychází hned z několika významných událostí, práce je zaměřena především na anexi Krymu. Jde totiž o prvotní jednání Ruska, které bylo v rámci této krize odsouzeno. Zároveň je jedním z prioritních cílů sankcí právě navrácení území poloostrova Ukrajině. Sankcím, kterými reagovali aktéři mezinárodního prostředí na tyto události, je pak věnována samostatná podkapitola *Mezinárodní reakce*. Ta nabízí čtenáři výčet jednotlivých sankcí, které byly v reakci na ukrajinskou krizi využity. Tato část je tedy podstatná pro následnou analýzu zmíněných sankčních opatření.

Kapitola pátá konkrétně přistupuje k analýze dopadů sankcí na zahraniční politiku Ruska. V úvodu této kapitoly je tak popsán obecný ekonomický dopad sankcí, který by mohl souviset s následným přeorientováním ruského zahraničního obchodu. V samostatné podkapitole se pak práce zabývá analýzou diplomatických sankcí, jelikož ty představovaly značnou část

sankčních opatření. Stěžejní část analýzy pak představuje podkapitola věnující se konkrétně zahraniční politice Ruska vůči Ukrajině, jelikož samotné sankce jsou cíleny především na změnu chování Ruska vůči této zemi. Dále se analýza věnuje vztahům Ruska s dalším sousedním státem – Běloruskem. S tím mělo Rusko v minulosti přátelské vztahy, avšak i Bělorusko bylo jedním ze zemí, které proti Rusku uvalily sankce. Proto se část práce věnuje i těmto vztahům a možným dopadům na samotnou zahraniční politiku Ruska vůči Bělorusku. Dalšími subjekty, které zavedly opatření proti Rusku, byla například Evropská unie či Spojené státy americké. Kvůli významu vzájemné spolupráce mezi Ruskem a evropskými státy či USA, se práce zabývá i analýzou dopadů sankcí ve vztahu vůči nim. Přínosem této práce by tak mělo být obeznámení čtenáře s danou problematikou, samotná analýza dopadů sankcí na zahraniční politiku Ruska a sumarizace zjištěných výsledků.

V první části práce, která pojednává obecně o sankcích, jejich historii a klasifikaci, posloužily jako odborný podklad především publikace Radky Drulákové, která se sankční politikou zabývá hned v několika svých knihách, či Garyho Hufbauera. Díky jejich kvalitně zpracovanému rozsáhlému diskursu, který pojednává o dané problematice sankční politiky, bylo možné čerpat z vybraných kapitol nabízejících informace v širších souvislostech. V neposlední řadě pak část práce týkající se historie sankcí vycházela též mimo jiné knih Hosseina Askariho či Alexandera Kerna, kteří se v publikacích značně shodovali či doplňovali, a tak nabídli rozsáhlou mozaiku historických událostí v souvislosti s uvalováním sankcí. V kapitole pojednávající o ukrajinské krizi pak práci posloužila publikace *Geopolitika Ruska* od Oskara Krejčího. Ten sice bývá mnohdy kritizován za svůj přespříliš pozitivní postoj k Rusku, ovšem práce se v této části opírá též o fakta vyplývající například ze statistik, a tak snad nabízí objektivní pohled k danému konfliktu. V následujících částech této bakalářské práce bylo po nutném zhodnocení relevantnosti zdrojů využito hned několik online článků a jiných internetových zdrojů.

Práce vychází z analytické případové studie, která zahrnuje prvky kvalitativního i kvantitativního výzkumu. Toto propojení bylo nutné pro vyloučení jiných dopadů a vlivů než těch, které byly způsobeny sankcemi. V práci je tak využita indukce, kdy by od konkrétního případu bylo možné odvodit všeobecné závěry. Ačkoliv jeden popsaný případ neposkytne příliš možností pro obecné závěry, snad by tato práce mohla přispět k diskusím dané problematiky.

1. Pojetí sankcí v mezinárodních vztazích

V rámci mezinárodního prostředí lze sankce považovat za prostředek využívaný aktéry hned v několika rovinách. V prvé řadě může jít o donucovací opatření, která reagují na porušení mezinárodněprávní normy. Dále pak mohou být sankce chápány jako prostředek politického nátlaku, či mohou představovat jistý postoj vysílajícího státu. V obecné rovině lze tedy tento pojem vnímat jako určitý nástroj využívaný k vyjádření nesouhlasu vůči jednání subjektu, na kterého se sankce vztahují.[1]

Konkrétně jsou sankce v mezinárodních vztazích tedy řazeny mezi prostředky, respektive nástroje zahraniční politiky. Státy si volí vhodné prostředky na základě svých stanovených cílů. Díky tomu je tak možné rozlišovat prostředky diplomatické, vojenské, ideové či právě ekonomické, kam se řadí i sankce jakožto ekonomické tresty, které mají charakter donucovacích opatření. Příkladem takových opatření může být embargo, bojkot, zvýšení cel či zmrazení aktiv.[2]

Na základě zvolení adekvátních prostředků pro dosažení cíle se pak rozlišuje, zda byla využita moc měkká, či tvrdá. Za takzvanou tvrdou, neboli hard power, bývá považována vojenská, vojensko-politická či ekonomická moc. Síla je zde představována jako hmotný zdroj. Na rozdíl od toho měkká, neboli soft power, síla spočívá ve schopnosti přesvědčit cílené subjekty, aby přijaly požadované cíle za své.[3] V takovém případě rozdělení moci je poněkud komplikované určit, zda by byl prostředek jako sankce přiřazen k hard nebo soft power. V souvislosti s vývojem uvalování sankcí představovala tato opatření v minulosti spíše měkkou sílu, avšak dnes jsou tyto politicko-ekonomické nástroje považované spíše za hard power.[4]

Z právního hlediska je možné rozlišovat hned několik forem právního donucení. Mezi jejich výčet lze zařadit kromě jiného upozornění, retorsi, protiopatření, sebeobranu či kolektivní donucovací akce Rady bezpečnosti OSN. Jednou z mírnějších forem donucení se jeví například retorse, jelikož při nich nedochází k porušení mezinárodního práva. Nelze však vyloučit, že by i taková přiměřená retorse nevyvolala jisté napětí mezi státy.

---

[1] DRULÁKOVÁ, Radka a ZEMANOVÁ, Štěpánka. *Mezinárodní kontext české sankční politiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-399-5. S. 21.
[2] DRULÁKOVÁ, Radka et al. *Mezinárodní vztahy. I, Úvod do studia*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2008. ISBN 978-80-245-1449-9. S. 65–67.
[3] Tamtéž. S. 11.
[4] DRULÁKOVÁ, Radka et al. Ekonomické sankce na počátku 3. tisíciletí. In: *Mezinárodní vztahy* [online]. [cit. 1.4.2019] 2009. 44 (1). Dostupné z: https://mv.iir.cz/article/view/315.S. 75.

Oproti retorsím pak represálie (protiopatření) představují jednání aktérů již za hranicemi mezinárodního práva. Aby byla taková protiopatření legální, musí být dodrženo několik podmínek. Jednou z nich je požadavek, aby měla protiopatření dočasný charakter. Dále by samotnému zavedení protiopatření měla předcházet výzva ze strany poškozeného státu k porušiteli, který by měl tímto dostát svých závazků. Na základě Charty OSN by pak protiopatření nemělo být použito ve formě hrozby či použití síly. V neposlední řadě se dál tato forma nesmí použít v případě závazků týkajících se ochrany základních lidských práv či závazků humanitární povahy. Při represáliích by neměla být též opomínána nedotknutelnost diplomatických nebo konzulárních zástupců.

S použitím protiopatření je pak možné setkat se hned v několika podobách. Represálie mohou mít například ekonomický charakter, a to nejčastěji v podobě embarga. V takovém případě hovoříme o částečném nebo úplném zákazu vývozu, popřípadě pak může být vyhlášen zákaz dovozu. Další formou donucení může být přerušení provádění leteckých dohod či zmrazení účtů. Často se pak můžeme setkat s různými kombinacemi různých forem donucení.[5]

[5] ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 5., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. Vysokoškolské učebnice. ISBN 978-80-7380-506-7. S. 204–207.

2. Historie uplatnění sankcí

Sankce byly ve svých prvopočátcích využívány především v ozbrojených konfliktech mezi starověkými a středověkými mocenskými jednotkami. Ovšem ve srovnání s dnešními formami donucení nebyly sankce v minulosti považovány za rovnocennou variantu donucení, nýbrž za jednu z možností, jak oslabit soupeře.[6] Jako nejznámější případ použití sankcí v minulosti je připomínán Periklův dekret z roku 432 před Kristem, který v průběhu peloponéské války nařizoval blokádu Megary a omezený přístup ke zboží, jako odpověď na únos aspasiánských žen. Součástí takového rozhodnutí bylo i omezení obchodu mezi znepřátelenými stranami. O jejich samotném významu během peloponéských válek se však vedou jisté polemiky. Ačkoliv někteří autoři tento způsob sankcí vyhodnocují za rozhodující krok, na základě kterého se vyostřily vztahy mezi městy, jiní jim zase přisuzují pouze minoritní význam.[7]

Navzdory bohaté historii případů, kdy bylo využito sankcí, je problematické dohledat relevantní zdroje a mohlo by se jevit sporným vyhodnotit jejich tehdejší význam. Proto se práce následně věnuje již sankcím z období novověku. Uvalování sankcí začalo nabývat značného významu především během 18. století, kdy dochází k rozvoji mezinárodního obchodu. Ten představoval větší provázanost mezi zeměmi v souvislosti s dovážením surovin. Proto pak s sebou jakákoliv omezení obchodu přinášela neblahé důsledky.[8]

2.1 Sankce 18. století

Právě v roce 1765 je možné spatřovat prvopočátky uvalování sankcí v koloniální Americe. V té době byla sankční opatření jakožto obchodní restrikce považována nikoliv za alternativu k válce, ale jako nepostradatelná součást války. Konkrétně se jednalo o omezení obchodu mezi americkými kolonialisty a Británií, které reflektovalo odmítavý postoj k daním a obchodní politice jako takové. O zavedení vysokých daní se zasadil britský parlament v Kolkovém zákoně. Americké kolonie v reakci na to zavedli dovozní cla na import základních komodit z Británie. V důsledku těchto událostí pak záhy proti zmíněnému zákonu protestovali britští obchodníci v Londýně. Je tedy zjevné, že zavedení sankcí značně postihlo obchodní vztahy mezi zeměmi, a tak byl nakonec později Kolkový zákon zrušen. Ovšem

[6] DRULÁKOVÁ, Radka a ZEMANOVÁ, Štěpánka. *Mezinárodní kontext české sankční politiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-399-5. S. 29.
[7] HUFBAUER, Gary Clyde et al. *Economic Sanctions Reconsidered*. Institute for International Economics, 2009. ISBN-10: 9780881324129. S. 9.
[8] DRULÁKOVÁ, Radka a ZEMANOVÁ, Štěpánka. *Mezinárodní kontext české sankční politiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-399-5. S. 30.

vztahy mezi Británií a Amerikou byly stále doprovázeny spory, které pak roku 1773 vyústily ve známé Bostonské pití čaje. Pozdější vyhlášení americké nezávislosti pak přispělo k tomu, že se ekonomické sankce staly součástí americké zahraniční politiky.[9]

Ovšem ani Evropa tou dobou nezůstávala pozadu s využíváním donucovacích opatření. Tehdejším významným konfliktem, který značně ovlivnil mezinárodní obchod, byly napoleonské války, během kterých uvalovala sankce Velká Británie a Francie. V důsledku britské námořní blokády tak došlo ke značné restrukturalizaci obchodu v Evropě.[10] Tyto sankce nebyly ani tak zaměřené na zbrojní průmysl, jako spíše na narušení obchodu, které zapříčinilo nedostatek potravin v zemi. Ačkoliv britské sankce zmnohonásobily ekonomické náklady v kontinentální Evropě, nebyly natolik dostačující, aby zásadně zasáhly francouzskou ekonomiku, která v té době byla v oblasti surovin a potravin značně soběstačná. Nicméně jistý úspěch tyto sankce přinesly v podobě rozšíření možností použití sankčních opatření v budoucnu.[11]

Na základě výše uvedených příkladů lze tedy prokázat skutečnost, že v historii sankce na rozdíl od současnosti doprovázely použití vojenské síly. Navíc ačkoliv byly sankce v minulosti ukládány především v podobě odplaty, dnes se střetáváme spíše se symbolickým charakterem.[12]

[9] ASKARI, Hossein G. et al. *Economic sanctions: examining their philosophy and efficacy*. Westport: Praeger, 2003. ISBN 1-56720-542-9. S. 8.
[10] DRULÁKOVÁ, Radka a ZEMANOVÁ, Štěpánka. *Mezinárodní kontext české sankční politiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-399-5. S. 31.
[11] ASKARI, Hossein G. et al. *Economic sanctions: examining their philosophy and efficacy*. Westport: Praeger, 2003. ISBN 1-56720-542-9. S. 13.
[12] Tamtéž. S. 14–19.

2.2 Multilaterální sankce

Důležitým zlomem v rámci sankční politiky se jeví jejich rozlišení na unilaterální a multilaterální sankce. Do popředí se začaly dostávat mnohostranné sankce například v období, kdy navzdory ekonomické a politické síle Spojených států nebyla prokázána dostatečná účinnost unilaterálních sankcí jako nástroje k donucení jiné země změnit její politiku.[13] Změny do sankční politiky také vnesl Pakt společnosti národů z roku 1919, který shledává prostředkem řešením sporů mezi členy rozhodčí řízení, či před Radou SN. Před využitím této formy řešení sporu je v rámci Paktu ustanovena možnost uvalit na provinilý stát sankce. Oproti pozdějšímu znění Charty OSN však Pakt zcela uznával státní suverenitu a odpovědnost za posouzení naplnění podmínek pro uvalení sankcí bylo plně v rukou jednotlivých členů Společnosti národů.

V období fungování Společnosti národů tak bylo využito uvalení sankcí v rámci ustanovení Paktu celkem v pěti případech proti sedmi státům. V některých případech dokonce postačovala pouhá hrozba využití ekonomických sankcí, jako tomu bylo například v roce 1921, kdy se jugoslávská vojska stáhla z Albánie právě na základě takové hrozby. Dalším úspěšným krokem Společnosti národů byl nátlak vytvářený na Řecko v roce 1925, aby se stáhlo z Bulharska.

Již méně úspěšným konáním se jevilo uvalení zbrojního embarga vůči Paraguayi a Bolívii, členům SN. Ačkoliv toto opatření nepředstavovalo takový úspěch jako v předchozích případech k jistému urovnání vztahů mezi zeměmi v době války o Chaco nakonec došlo. Jistou překážkou té doby byla politická situace vzniklá tehdejším složením Rady bezpečnosti z členů Velké Británie, Francie, Itálie a Japonska. Takové uskupení jistým způsobem zabraňovalo uvalení sankcí například v době vyhlášení loutkového státu Mandžukuo v roce 1932 či v době italského obsazení Habeše.[14]

V posledním zmíněném případě zastávalo v rámci sankční politiky významné postavení i Československo. Jednalo se o konflikt v polovině třicátých let 20. století mezi Velkou Británií a Francií. Francie projevovala podporu Benitu Mussolinimu s úmyslem oslabit svého britského soupeře v Africe a na Blízkém východě. V reakci na to považovala Velká Británie italskou agresi za hrozbu na území svých kolonií. Československo tak muselo obezřetně zvažovat své kroky vůči těmto zemím, pokud si chtělo zachovat loajalitu ke svému spojenci

[13] ASKARI, Hossein G. et al. *Economic sanctions: examining their philosophy and efficacy*. Westport: Praeger, 2003. ISBN 1-56720-542-9. S. 31.
[14] DRULÁKOVÁ, Radka a ZEMANOVÁ, Štěpánka. *Mezinárodní kontext české sankční politiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-399-5. S. 31–34.

na jedné straně a zároveň respektovat principy mezinárodního práva na straně druhé. Nakonec se první Československá republika uchýlila k uvalení zbrojního embarga na vývoz zbraní do Habeše. Woldekiros dále ve své práci uvádí, že skutečným důvodem tohoto jednání byla snaha o budování dobrých vztahů s Itálií. Beneš tak v čele republiky zvolil tendenční neutralitu, která se záhy projevila i ve vztahu ke Společnosti národů, kdy svolal Valné shromáždění k vyhlášení protiitalských sankcí. Je tudíž zjevné, že toto jednání značně postrádalo rozhodnost a odhodlanost postavit se agresorovi. Nakonec tak celý konflikt skončil porážkou Habeše.[15]

2.3 Sankce uvalené v období světových válek

Ačkoliv tedy v minulosti bylo většinou použití sankcí součástí válčení, po první světové válce byla věnována velká pozornost názoru, že ekonomické sankce mohou nahradit ozbrojené konflikty a stát se tak samostatnou politikou. Tomu ovšem zatím příliš nenasvědčovala skutečnost, že mezi lety 1914 až 1940 byla velká většina případů uvalování sankcí spojována právě s použitím vojenských sil. Z 11 případů pak 4 představovaly kolektivní jednání v rámci Společnosti národů s cílem urovnání sporů. Tyto cíle se naplnily například u situace Řecka v roce 1925, která je již popsána výše. Naopak neúspěch je možné zaznamenat, jak již též bylo zmíněno, u snahy přesvědčit Itálii, aby v polovině 30. let ustoupila z oblasti současné Etiopie.

Ani období druhé světové války v uvalování sankcí nepřinesla přílišný posun. Opatření byla stále vnímána jako nástroj k donucení cílové země stáhnout svá vojska z pohraničních území či upustit od jiných ozbrojených akcí. Následně pak v poválečném období významnou roli v souvislosti s vytvářením ekonomického nátlaku proti vojenským silám zastávaly Spojené státy. Například v roce 1956 vytvářely nátlak na Francouze a Brity, aby stáhli svá vojska ze suezské oblasti. V šedesátých letech též Spojené státy přesvědčily prostřednictvím pozastavení potravinové pomoci Egypt, aby přestal podporovat povstalce v Jemenu a Kongu.[16]

[15] WOLDEKIROS, Abadi. Tendenční neutralita. *Soudobé dějiny* [online]. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1993- [cit. 11.4.2019]. ISSN 1210-7050. Dostupné také z: https://kramerius.lib.cas.cz/uuid/uuid:a83c83bb-0bd3-11e3-1431-001143e3f55c.

[16] HUFBAUER, Gary Clyde et al. *Economic Sanctions Reconsidered*. Institute for International Economics, 2009. ISBN-10: 9780881324129. S. 10.

2.4 Sankční opatření během studené války

V návaznosti na multilaterální sankce uvalované Společností národů, později Organizací spojených národů, je nutné připomenout že až do konce studené války byla mnohostranná sankční opatření uvalována spíše poskromnu. To dokazují i konkrétní čísla, kdy během let 1948 až 1991 bylo známo přibližně 100 sankčních epizod, z nichž pouze 11 představovalo mnohostranné sankce. Vysílajícími subjekty v těchto případech byli například Organizace spojených národů, Liga arabských států, Organizace východokaribských států či Commonwealth.[17]

Jasně se tak v následujících letech prokázalo, že multilaterální opatření budou značně reflektovat postoje v rámci sankční politiky konkrétních aktérů. Na takový problém odkazovala například situace v roce 1948, kdy došlo k blokádě Berlína. V té době byla aktivita Rady bezpečnosti v souvislosti s ukládáním sankcí značně omezena, a iniciativu tak v tomto případě přebíraly jednotlivé státy ve formě jednostranných aktů. Podobná situace nastala v roce 1951, kdy Organizace spojených národů pouze doporučila zavést sankce proti Severní Koreji, avšak samotné sankce v podobě námořní blokády a zákazu obchodu byly uvaleny Spojenými státy.[18]

První případ, kdy Organizace spojených národů prokázala snahu uvalit sankce, byl rok 1966. Sankční opatření byla tehdy namířena proti Jižní Rhodésii a nutno dodat, že se jednalo o první velkou zkoušku užití propracovaného mezinárodněprávního rámce pro ekonomické sankce. Členové Rady bezpečnosti se tou dobou potýkali především s problémy v souvislosti s implementací tohoto rámce do jednotlivých právních systémů členských států a zároveň s interpretací ve vnitrostátním právu. Otázkou dlouholetých debat byla též samotná efektivita těchto omezení.[19]

[17] HUFBAUER, Gary Clyde et al. *Economic Sanctions Reconsidered*. Institute for International Economics, 2009. ISBN-10: 9780881324129. S. 21–29.
[18] ASKARI, Hossein G. et al. *Economic sanctions: examining their philosophy and efficacy*. Westport: Praeger, 2003. ISBN 1-56720-542-9. S. 44–46.
[19] KERN, Alexander. *Economic sanctions: law and public policy*. Houndmills: Palgrave Macmillan, 2009. ISBN 978-0-230-52555-9. S. 25.

Dalším sankčním opatřením ze strany OSN bylo zbrojní embargo proti Jižní Africe. Ta přilákala pozornost Organizace spojených národů hned ze dvou důvodů. Jedním z nich byl tamější režim apartheidu a druhou záležitostí byly kroky JAR namířené proti Namibii. Již v roce 1962 OSN požadovala po svých členech, aby přerušili diplomatické styky s Jižní Afrikou, uzavřeli přístavy pro lodní přepravu a omezení se dále měla týkat i samotného obchodu.

Ovšem na úspěch těchto omezení je nahlíženo různě. Někteří vyhodnocují kroky přijaté Jižní Afrikou v reakci na zavedení zmíněných omezení za úspěšné, co se týče jejich obcházení. JAR se přestala spoléhat na import nafty, začala si vytvářet zásoby a zaobírat se jadernou energií. Jiní se zase domnívají, že ačkoliv sankce proti režimu úspěšné nebyly, značný účinek mělo přinejmenším zbrojní embargo. Toto opatření zabránilo JAR získání vysoce sofistikovaných zbraňových systémů, a to přispělo ke stažení se z Namibie. Nutno též dodat, že značnou roli zde odehrály i jiné subjekty, které v tomto případě uvalovaly unilaterální sankce. Je možné, že právě tento tlak generovaný zmíněnými sankcemi proti neústupnému a neoblomnému režimu upozornil na potřebu změny.[20]

2.5 Sankce po překonání bipolárního rozdělení světa

K rozvoji sankcí do dnešní podoby přispělo po skončení studené války hned několik faktorů. Nové uspořádání světa přispělo k rozvoji ukládání mnohostranných sankcí, které do té doby nebyly příliš často používány z důvodů komplikovaného schvalování. Do popředí sankční politiky se dále postupně dostávala Evropská unie v rámci procesu integrace a regionální spolupráce.

Dále se kromě posílení role již zmíněné Evropské unie změnil též charakter aktérů, na které byly sankce uvalovány. Od konkrétních států se tak pozornost přesunula mimo jiné i na politické elity a nestátní aktéry. Na základě změny povahy aktérů se také sankce začaly rozlišovat podle dosahu. Nyní je proto možné rozlišit od sebe sankce globální postihující určité skupiny nebo osoby bez ohledu na teritorium, sankce blanketní zaměřující se na celou cílovou zemi a selektivní sankce namířené na konkrétní regiony dané země.

[20] ASKARI, Hossein G. et al. *Economic sanctions: examining their philosophy and efficacy*. Westport: Praeger, 2003. ISBN 1-56720-542-9. S. 47.

Do sankční politiky též začal prostupovat vliv vnitrostátních lobbistických skupin a nevládních organizací. V souvislosti s touto změnou se uvalování sankcí začalo odpoutávat od politických účelů nebo záměrů. Sankce tak nově mohou představovat reakci na veřejnou poptávku a vyjádřit, že chování některých aktérů je sledováno.

Do popředí se v současnosti dostávají spíše cílené sankce, které představují spravedlivější a šetrnější formu pro obyvatelstvo. Nejčastějšími formami cílených sankcí se dnes jeví například zmrazení aktiv, zákaz investic či zákaz cestování.[21]

[21] DRULÁKOVÁ, Radka a ZEMANOVÁ, Štěpánka. *Mezinárodní kontext české sankční politiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-399-5. S. 39–45.

3. Klasifikace a cíle sankčních opatření

Na samotné sankční epizody, které představují proces uvalování sankcí mezi vysílajícími státy a omezovanými subjekty, je možné nahlížet hned z několika úhlů pohledu. Z pohledu vysílajícího státu mohou být hodnoceny na základě okolností, jako například motivace, cíle či četnosti ukládaných sankcí. Z pohledu omezovaného subjektu může být zkoumáno samotné chování, proti kterému je omezení namířeno. Dále je možné popisovat sankční epizody podle obsahu opatření, či podle vztahu mezi stranami. Nejčastěji však bývají sankce klasifikovány na základě obsahu, a to jako diplomatické, vojenské a ekonomické.

3.1 Diplomatické sankce

Diplomatická opatření se vztahují především k diplomatickým a konzulárním stykům mezi státy. Při uvalování těchto konkrétních sankcí se aktéři opírají zejména o mezinárodní smlouvy, konkrétně o Vídeňskou úmluvu o diplomatických stycích z roku 1961 a Vídeňskou úmluvu o konzulárních stycích z roku 1963. Tyto dokumenty se věnují například situacím, kdy není uděleno agrément vedoucímu diplomatické mise, nebo dojde k odvolání exekvatur, či prohlášení diplomata za personu non grata. Krajním řešením může být přerušení diplomatických nebo konzulárních styků.

3.2 Vojenské sankce

V širším spektru lze říci, že se jedná o zbrojní embargo a jiná opatření související se zákazem vývozu zbraní a jejich součástí, či poskytování služeb s tím spjatých. Mimo základní výčet pak stojí embargo na zbraně hromadného ničení. Klíčovými aktéry jsou v tomto případě státní orgány jednotlivých států. Na rozdíl od jiných sankčních opatření, u vojenských sankcí nelze vytvářet sankční seznamy, často však bývají doplněny řadou výjimek.

3.3 Ekonomické sankce

Výčet ekonomických sankcí je nejširší a zahrnuje činnosti spjaté s obchodem a finančními toky. Tato opatření v sobě zahrnují například zákaz vývozu zboží či obchodu s kulturními statky. Před uvalením těchto sankcí je nutné zvážit jejich možný dopad na obyvatelstvo. Právě kvůli tomu se jedná o selektivní sankce, které vycházejí z humanitárních výjimek zabraňujících negativním dopadům. Nejčastěji tak tyto výjimky představují zdravotnický materiál, základní potravin či vzdělávací potřeby.[22]

[22] DRULÁKOVÁ, Radka a ZEMANOVÁ, Štěpánka. *Mezinárodní kontext české sankční politiky.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-399-5. S. 24–28.

Následně je možné tyto sankce dále rozlišovat na obchodní a finanční. Obchodní sankce způsobují cílové zemi náklady spojené se ztrátou vývozních trhů, nižšími cenami vývozu a placením vyšších cen za náhradní dovozy. Pro odesílatele však představují účinnější formu finanční sankce. Jedním z důvodů je i to, že uvalení těchto sankcí je oproti obchodním sankcím snazší, a to díky postavení vlády a mezinárodních finančních institucí, které jsou důležitými poskytovateli nebo ručiteli finančních toků zejména s ohledem na chudší rozvojové země. Dalším důvodem je i to, že soukromé finanční trhy mají tendenci být relativně regulovanější než trhy se zbožím. V neposlední řadě u případu finančních sankcí působí menší počet významných aktérů, kteří se podílejí na mezinárodním financování, než v mezinárodním obchodu, a tak jsou finanční aktivity snadněji kontrolovatelné.[23]

[23] HUFBAUER, Gary Clyde et al. *Economic Sanctions Reconsidered.* Institute for International Economics, 2009. ISBN-10: 9780881324129. S. 45–46.

3.4 Cíle sankčních opatření

Cílů v rámci sankčních politik může být mnoho a zároveň se mohou během sankčních epizod měnit. Proto existuje několik možných pohledů na rozdělení těchto cílů, které jsou podrobněji popsány níže v této kapitole. Obecně však lze za hlavní cíle sankcí označit udržení mezinárodního míru, bezpečnosti a stability či konkrétně zastavení a prevence mezinárodních zločinů.[24]

Na základě cílů sankčních opatření lze rozlišovat například sankce *účelné*, které vystihují všeobecné vnímání sankcí a kladou si za cíl změnu chování omezovaného subjektu. Dalšími sankcemi mohou být *utišující* opatření, která mají spíše symbolický charakter vyjadřující jisté postoje vůči omezovanému subjektu. Třetí možnou podobou jsou sankce *trestající*. Jak již název napovídá, opět nejde o vynucení změny chování omezovaného subjektu, ale v tomto případě o potrestání za předešlé jednání. Poslední variantou tohoto rozdělení jsou *záškodnické* sankce, jejichž cílem jsou subjekty vysílajícího státu, které mají být sankcemi pozitivně či negativně ovlivněny.[25]

Konkrétně lze zmínit několik jednotlivých cílů v rámci sankčních režimů, mezi něž je možné zařadit samotnou změnu politiky či změnu režimu, pokud hovoříme o státu jako omezovaném subjektu. Dalšími cíli vysílajícího aktéra může být narušení vojenských aktivit nebo snížení vojenského potenciálu často stanovených v průběhu válek.[26]

[24] DRULÁKOVÁ, Radka a ZEMANOVÁ, Štěpánka. *Mezinárodní kontext české sankční politiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-399-5. S. 55.
[25] ASKARI, Hossein G. et al. *Economic sanctions: examining their philosophy and efficacy*. Westport: Praeger, 2003. ISBN 1-56720-542-9. S. 94–96.
[26] HUFBAUER, Gary Clyde et al. *Economic Sanctions Reconsidered*. Institute for International Economics, 2009. ISBN-10: 9780881324129. S. 52–53.

4. Ukrajinská krize

Na základě výše definovaných sankcích na všeobecné úrovni se následující část této práce věnuje případu, kdy byly uvaleny sankce proti Rusku. Tato kapitola se tak bude blíže zabývat konfliktem vzniklým mezi Ukrajinou a Ruskou federací, který v současnosti hýbe událostmi v mezinárodním prostředí. Ač se krize i v současné době stále vyvíjí, práce vychází především z konfliktu, který vyvolala anexe Krymu. Právě toto jednání bylo prvotním důvodem uvalení sankcí v roce 2014, a tak je již možné s časovým rozestupem vyhodnotit jejich následky.

4.1 Obecné aspekty konfliktu

Pro analýzu samotného konfliktu je nutné nahlédnout na jednotlivé země a jejich společnou minulost. Ukrajina sama o sobě představuje specifické postavení, v rámci kterého se střetávají protikladné zájmy mocností. Zároveň lze o Ukrajině hovořit jako o státu bez jasného historického či etnického vymezení, čemuž nasvědčuje i to, že poprvé se Ukrajina stává samostatným státem až v roce 1917 po říjnové revoluci a že vnitřní uspořádání v zemi považováno za značně nejasné. Již v minulosti byla Ukrajina pomyslně rozdělována podél řeky Dněpr na pravobřežní a levobřežní, dnes se však možné setkat se častěji spíše s rozdělením na základě etnické, náboženské či sociální rozmanitosti.

Zároveň ani z pohledu geopolitického nezaujímá Ukrajina příliš jednoduché postavení, jelikož spíše než z mocenského hlediska vyplývá její významná pozice z citlivé polohy a chování geostrategických hráčů. Konkrétně pak existují názory ohledně rusko-ukrajinských vztahů vypovídající o tom, že Rusko bez Ukrajiny již nemůže představovat euroasijské impérium. Pokud by Rusko i nadále přisuzovali status velmoci o impérium, představovalo by tak již spíše asijské uskupení, které by s sebou mohlo přinést též nové konflikty vyvolané například zeměmi Střední Asie, které by pravděpodobně bránily svou nedávno prosazenou nezávislost. Někteří tak nahlíží na kroky Ruska vůči Ukrajině jako na snahu rozšířit svou sféru vlivu v Evropě.[27]

Ovšem takovým krokům brání otázka začlenění Ukrajiny do NATO. Jednání tímto směrem započala již v roce 1994, kdy byla podepsána úmluva s Aliancí o připojení k programu Partnerství pro mír.[28] Toto pozitivní postavení Ukrajiny ohledně připojení se k Alianci trvalo až do roku 2008 v rámci vyjednávání o členství. Situace se změnila až s příchodem Viktora

[27] KREJČÍ, Oskar. *Geopolitika Ruska*. Praha: Professional Publishing, 2017. ISBN: 978-80-906594-9-0. S. 413–415.

[28] KHARCHENKO, Ihor. *The new Ukraine-NATO partnership* [online]. Brussels: North Atlantic Treaty Organization, Information and Press Service, 1997 [cit. 7.4.2019]. Dostupné z: https://search-proquest-com.zdroje.vse.cz/docview/194737089?accountid=17203. S. 27–29.

Janukovyče, tehdejšího premiéra, který sice potvrdil zájem o členství v NATO, ovšem postupně se této myšlence věnovalo méně pozornosti, až bylo přijetí plánu na začlenění úplně odloženo. K obratu došlo po Janukovyčově svržení, kdy se k moci v Kyjevě dostala elita hlásající podporu vstupu Ukrajiny do NATO. O těchto ambicích vypovídá i přijatá Vojenská doktrína Ukrajiny z roku 2015, na základě které je Ruská federace považována za protivníka a další směřování Ukrajiny bude vést ke spolupráci s Aliancí.[29]

Rusko na toto jednání Ukrajiny nahlíží kriticky a viní z něj ty, kteří si vytvořili moc prostřednictvím státního převratu a násilí. Podle představitelů Ruska Ukrajina rychle ztrácí pozůstatky právní kultury a zdravého rozumu a vojenská doktrína jen potvrzuje jistou posedlost válkou.

Nutno nicméně podotknout, že Ukrajina ve vztahu k Ruské federaci podniká značně protichůdné kroky, když kupříkladu žádá odklad splátky dluhu ve výši 3 miliard dolarů a odepsání 20 % jeho nominální hodnoty, zároveň však tuto zemi nazývá ve své doktríně protivníkem a agresorem.[30]

Kromě otázky začlenění Ukrajiny do Severoatlantické aliance, je možné nahlížet na problematické ukrajinsko-ruské vztahy jako na probíhající proxy war, neboli válku mocností v zastoupení. Tento konflikt započal konkrétně takzvanou Oranžovou revolucí probíhající od listopadu 2004 do ledna 2005. Právě barevné revoluce byly z velké části podporovány západními zeměmi. V tomto případě šlo o hnutí proti výsledkům prezidentských voleb, podle kterých se měl stát prezidentem prorusky orientovaný Viktor Janukovyč. Výsledky voleb však byly veřejností značně zpochybňovány, a tak se konalo druhé kolo voleb znovu, kdy byl již zvolen prezidentem prozápadní Viktor Juščenko. Ten si ale hned v příštích volbách v roce 2010 svou pozici neobhájil a svůj post předal již zmiňovanému Janukovyči.

Právě na základě značného západního vlivu v tomto hnutí, které bylo považováno za snahu Spojených států rozdrobit Rusko a jeho vliv ve světě, zvolila i Moskva vlastní strategii k posílení svého vlivu. V případě, kdy by totiž Západ získal převahu na Ukrajině, značná část Ruska by se stala zranitelnou a nedokázala by se bránit. Současně s geopolitickým posunem tak probíhaly i ekonomické změny. Vladimir Putin se proto zaměřil především na budoucí význam energetického průmyslu a vývoz energie do Evropy.[31]

[29] KREJČÍ, Oskar. *Geopolitika Ruska*. Praha: Professional Publishing, 2017. S. 414. ISBN: 978-80-906594-9-0.
[30] RIA Novosti. Jarovaja: projekt vojennoj doktriny dokazyvajet neadekvatnost' Kijeva. In: *ria.ru* [online]. 1.9.2015 [cit. 3.4.2019]. Dostupné z: https://ria.ru/20150901/1221941060.html.
[31] FRIEDMAN, George. *Příštích sto let.* Praha: Argo, 2010. ISBN: 978-80-7363-287. S. 97–102.

Dalším projevem politické nestability a nespokojenosti ukrajinské společnosti byly protesty v roce 2014, které vyústily až ve svržení prezidenta. Na základě ekonomických a dalších problémů probíhajících v pozadí Janukovyč odmítl podepsat asociační dohodu, a tak spustil ještě výraznější protesty mezi obyvateli, které později nabyly podobu občanské války. Nutno zmínit, že Ukrajina v této situaci riskovala ztrátu důležitého obchodního partnera, ať už hovoříme o Ruské federaci, či o zemích Evropské unie.[32]

Zpětně je proto možné představit hned několik scénářů v rámci jednání jednotlivých aktérů. Z pohledu Evropské unie a jejích zástupců, kteří připravovali asociační dohodu představující odtržení Ukrajiny od Ruska, mohlo jít o neuvážený akt, či dokonce provokaci. Stejně tak se na druhé straně může zdát, že Rusko dostatečně nevyužilo svého vlivu na Ukrajině v době administrativy prezidenta Janukovyče.

4.2 Zabrání Krymu

Kromě jiného se nestabilita v zemi prohloubila po připojení Krymu k Rusku, s čímž je ovšem spjato hned několik otázek, jako například sebeurčení obyvatelstva či problém válečného loďstva, o kterých je pojednáváno níže v této kapitole.

Při ohlédnutí do minulosti je nutné si uvědomit, že od roku 1783 spadal Krym pod vládu ruského cara. Později v období budování socialismu v rámci Sovětského svazu byl Krym součástí ruské svazové republiky. Následně byl pak v roce 1954 na základě sovětského práva připojen k tehdejší ukrajinské svazové republice. Po pozdějším rozpadu Sovětského svazu byl Krym uznán autonomní republikou, což vyplývalo z tehdejší ukrajinské ústavy z roku 1996, ovšem značné nejasnosti kolem postavení Krymu s sebou přinesla devadesátá léta 20. století. Tou dobou si obyvatelé Krymu na základě referenda zvolili nezávislost, současně s tím však Nejvyšší rada v Rusku jednala o zrušení dekretu, na základě kterého byl v roce 1954 Krym postoupen Ukrajině.

[32] DABROWSKI, Marek. *EU association agreement could help Ukraine to reform* [online]. Brussels: Bruegel, 16.3.2016 [cit. 7.4.2019]. Dostupné z: ProQuest Ebook Central: /http://bruegel.org/2016/03/eu-association-agreement-could-help-ukraine-to-reform/.

Situace vyvrcholila v roce 2014, kdy byla na poloostrově vyhlášena nezávislost Autonomní republiky Krym a města Sevastopolu. O několik dní později se pak konalo referendum, které mělo řešit otázku odtržení Krymu od Ukrajiny a jeho následující připojení k Rusku. Při poměrně vysoké účasti voličů volila valná většina z nich pro, a tak byla záhy podepsána dohoda mezi Republikou Krym a Ruskem o připojení poloostrova k federaci. V platnost zmíněná dohoda vstoupila 21. března roku 2014.[33]

Co se týče otázky obyvatelstva, v roce 2014 bylo zjištěno, že na poloostrově žijí lidé hned 175 různých národností. Nejčetněji zastoupenou se jeví právě ruská, což dokazuje skutečnost, že podíl občanů ruské národnosti na celkovém počtu krymského obyvatelstva představoval ve zmíněném roce přes 60 %. Další část obyvatelstva je tvořena Ukrajinci, kteří na území zaujímají přes 15 %. Dalších 10 % pak ve společnosti představují Tataři.[34] Tato struktura společnosti byla reflektována již ve výsledcích prezidentských voleb v roce 2010, kdy více než 60 % obyvatel Krymu volilo prorusky směřujícího kandidáta Viktora Janukovyče. Podobné výsledky přinesly i pozdější parlamentní volby v roce 2012, ve kterých voliči krymského poloostrova volili předně proruskou Stranu regionů, na druhém místě pak Komunistickou stranu Ukrajiny.[35]

Ovšem u otázky sebeurčení národu je nutno též zmínit fakt, že v době konání referenda působily na území poloostrova ruské bezpečnostní složky. Nastalé situaci tak nasvědčovalo i to, že černomořské loďstvo bylo tou dobou rozmístěno mimo ruské základny a rozvíjelo svou spolupráci s tamější domobranou.[36] Takové kroky lze proto považovat za vměšování se do vnitřních věcí Ukrajiny, ba dokonce jako porušení zákazu použití síly.[37]

Je tedy zřejmé, že při anexi Krymu se stalo klíčovým právo na sebeurčení národů, které bylo upřednostněno před respektováním suverenity státu. Pakliže by bylo otázce práva na sebeurčení věnováno více pozornosti, mohlo by se též spekulovat o samotné platnosti referenda, které proběhlo na Krymu za přítomnosti ruských bezpečnostních složek. Avšak tato záležitost nebude dále rozváděna pro omezený rozsah této práce.

---

[33] MALENOVSKÝ, Jiří. Poznámky k mezinárodněprávním aspektům projednání otázky Krymu v OSN. *Mezinárodní vztahy* [online]. 2015 [cit. 8.4.2019], vol. 50, no. 3. ISSN 03231844. S. 24–40.
[34] GOLOS KRYMA NEW. *Skolko v Krymu krymskich tatar?* [online]. GKN, 2015 [cit. 8.4.2019]. Dostupné z: http://goloskrimanew.ru/skolko-v-kryimu-kryimskih-tatar.html.
[35] KREJČÍ, Oskar. *Geopolitika Ruska*. Praha: Professional Publishing, 2017. ISBN: 978-80-906594-9-0. S. 422.
[36] BÍLKOVÁ, Veronika. *Mezinárodněprávní aspekty aktuálního vývoje na Krymu* [online]. Jurisprudence, 2014 [cit. 8.4.2019]. Dostupné z: http://www.jurisprudence.cz/cz/casopis/mezinarodnepravni-aspekty-aktualniho-vyvoje-na-krymu.m-24.html. S. 34–41.
[37] TANCREDI, Antonello. *The Russian annexation of the Crimea: Questions relating to the use of force. Questions of International Law* [online]. 2014 [cit. 9.4.2019]. Dostupné z: http://www.qil-qdi.org/the-russian-annexation-of-the-crimea-questions-relating-to-the-use-of-force/. S. 5–34.

4.3 Prezidentské volby na Ukrajině 2019

O dalším směřování Ukrajiny ve vztahu k anexi Krymu mohou rozhodnout i nadcházející prezidentské volby. V prvním kole se již rozhodlo o dvou favoritech, kterými jsou Volodymyr Zelenskyj a Petro Porošenko. Petro Porošenko, současný prezident, se již jasně vyjádřil, že do roku 2024 chce předložit žádost o členství v Evropské unii a usiloval by též o směřování Ukrajiny blíže k NATO.[38] Ve svém projevu se taktéž vyjádřil k otázce Krymu v souvislosti se snahou o navrácení poloostrova Ukrajině. Pokud by byl tedy opět zvolen prezidentem, jednal by otevřeně, a jak již zmínil ve svém předvolebním projevu, nerad by se uchýlil k tajné diplomacii či jiným dle něj neadekvátním způsobům řešení problému.[39] Vítěz prvního kola, politicky zatím nezkušený Zelenskyj, projevil podporu hnutí Euromajdan a finančně posílil i ukrajinskou armádu na Donbasu. Ovšem v otázce členství v Unii je prozatím tento kandidát spíše zdrženlivý. Co se týče konfliktu na Krymu, jako zásadní řešení, nevyhnutelné pro zastavení války, považuje Zelenskyj přímé rozhovory mezi Moskvou a Kyjevem.[40]

Je tedy zřejmé, že nově zvolený prezident Ukrajiny, jejíž obyvatelé očekávají od voleb změny, bude podle předvolebních kampaní a projevů směřovat blíže k Evropě a NATO nežli směrem k Ruské federaci. Oba kandidáti pak po volbách slibují změny, které by se měly dotýkat též řešení konfliktu na Krymu. Ke změnám by podle dosavadních kandidátů mělo dojít především prostřednictvím otevřených jednání s Ruskem.

[38] UKRANEWS. Ukrayina podast' zajavu na vstup v ES v 2024, - Poroshenko. In: *ukranews* [online]. 29.1.2019 [cit. 9.4.2019]. Dostupné z: https://ukranews.com/ua/news/610460-ukraina-podast-zayavu-na-vstup-v-yes-v-2024-poroshenko.

[39] RAMBLER. Poroshenko poobeshhal vernutt Krym srazu posle vyborov. In: *news.rambler.ru* [online]. 18.3.2019 [cit. 9.4.2019]. Dostupné z: https://news.rambler.ru/ukraine/41883998-poroshenko-vernet-krym-srazu-posle-vyborov/?updated.

[40] OSBORN, Andrew; POLITYUK, Pavel. For Kremlin, Ukrainian election a choice between lesser of three evils. In: *Reuters* [online]. 7.3.2019 [cit. 10.4.2019]. Dostupné z: https://www.reuters.com/article/us-ukraine-election-russia/for-kremlin-ukrainian-election-a-choice-between-lesser-of-three-evils-idUSKCN1QO0H6.

4.4 Mezinárodní reakce

Evropská unie reagovala na anexi Krymu a destabilizaci Ukrajiny Ruskem záhy po samotných událostech zmíněných již výše. Ze strany Evropské unie tak bylo uvaleno několik omezujících opatření, která nabývala různých podob. Mezi nimi byla diplomatická a individuální omezující opatření, konkrétně zmrazení majetku či cestovní omezení vztahující se na 170 osob a 44 subjektů. Dále pak byla omezena hospodářská spolupráce s Ruskem a obchodní vztahy s Krymem a Sevastopolem. Evropská rada též rozhodla o několika balíčcích hospodářských sankcí.

K diplomatickým opatřením lze zařadit například zrušení summitu EU-Rusko v roce 2014 či pozastavení dvoustranných rozhovorů s Ruskem ohledně vízových otázek. Rusko bylo též vyloučeno z jednání skupiny G8 a summit této skupiny, plánovaný na červen roku 2014, byl přesunut ze Soči do Bruselu.

Hospodářské sankce uvalené Evropskou unií jsou neustále prodlužovány na základě nedodržování minských dohod ze strany Ruské federace. Tyto sankce omezují přístupu na kapitálové trhy EU, zákazu exportu i importu v rámci obchodu se zbraněmi či zboží dvojího užití určeného pro vojenské účely a v neposlední řadě též omezeného přístupu Ruska k citlivým technologiím a službám v rámci těžby či průzkumu ropy.[41]

Kroky proti jednání Ruska na Krymu a Ukrajině provedly i Spojené státy americké, které zavedly vízová omezení, zmrazení aktiv, diplomatická opatření, omezení obchodu mezi zeměmi a další sankce cílené na ruské hospodářství, vyzbrojování či zákaz dovozu technologií ropného průmyslu. V dalších letech pak docházelo k prodlužování platnosti těchto opatření a zároveň k rozšiřování seznamů sankciovaných subjektů.[42]

Na základě výše uvedeného výčtu uvalených sankcí proti Ruské federaci je tak zjevné, že tato opatření byla využita ve všech formách uvedených ve třetí kapitole této práce. Opatření zahrnovala jak sankce diplomatického charakteru, jako například přerušení diplomatických vztahů v rámci skupiny G8 a s USA, či vízových otázek. Dále se sankce týkaly i zbrojního průmyslu, lze proto hovořit i o vojenských sankcích. Součástí opatření byly i sankce ekonomické, které narušily obchodní vztahy s Ruskem.

[41] CONSILIUM EU. Omezující opatření EU v reakci na krizi na Ukrajině. In: *Consilium.europa.* [online]. 18. 3. 2019 [cit. 13.4.2019]. Dostupné z: https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/sanctions/ukraine-crisis/.
[42] U.S. DEPARTMENT OF THE TREASURY. Ukraine-/Russia-related Sanctions. In: *treasury.gov* [online]. 4.3.2019 [cit. 13.4.2019]. Dostupné z: https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Programs/Pages/ukraine.aspx.

V neposlední řadě i reakce některých politických reprezentantů České republiky na výše popsané události vyvolaly značný rozruch v mezinárodním prostředí, a proto je jim věnováno několik řádků této práce. Prezident Miloš Zeman se ke konfliktu mezi Ukrajinou a Ruskem vyjádřil v Radě Evropy slovy, která se ještě žádná jiná evropská země neodvážila otevřeně vyříknout. Názor, který v Radě vyvolal takový rozruch, se týkal samotného anektování Krymu označeného Zemanem za „*fait accompli*" – hotovou záležitost. Dodal též, že by Ukrajina mohla nárokovat finanční kompenzaci.[43] Tento výrok tak rozpoutal značné rozhořčení například u přítomných zástupců Ukrajiny, kteří ze zasedání v reakci na Zemanův projev opustili sál. Za nevhodné označilo jednání českého prezidenta i Rusko, které považuje situaci za výsledek vůle krymských občanů na území, kde žije převážně ruské obyvatelstvo.[44] Zároveň i z České republiky zaznívala spíše kritika prezidentova projevu. Tehdejší premiér Bohuslava Sobotka například uvedl, že jednání hlavy státu bylo v rozporu se zahraniční politikou země.[45]

[43] DOLEŽAL, Jiří. Anexe Krymu: Miloš Zeman řekl zlou pravdu nahlas. In: *Reflex* [online]. 11.10.2017 [cit. 11.4.2019]. Dostupné z: https://www.reflex.cz/clanek/volby-prezidentske-volby-2018/82453/anexe-krymu-milos-zeman-rekl-zlou-pravdu-nahlas.html.

[44] KRYMR. Zajavlenije Zemana po Krymu: Vozmutilis' vse. In: *ru.krymr* [online]. 10.10.2017 [cit. 11.4.2019]. Dostupné z: https://ru.krymr.com/a/28785024.html.

[45] LUCKÝ, Jakub. Zemanův projev byl v rozporu s naší zahraniční politikou, napsal Sobotka. Ukrajina bude chtít omluvu. In: *irozhlas.cz* [online]. 10.10.2017 [cit. 11.4.2019]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/ukrajina-bude-chtit-za-zemanuv-projev-omluvu-je-herec-s-ruskymi-rezisery-zni-z_1710101859_haf.

5. Analýza dopadů sankcí na zahraniční politiku Ruska

Zahraniční politika Ruské federace do značné míry vychází z vnitřní politiky a konkrétně zde se odráží od ekonomických dopadů. Ekonomika v tomto konkrétním případě tedy může představovat jak omezení, tak hnací sílu v rámci ruské zahraniční politiky. Je nevyvratitelné, že ruská ekonomika zaznamenala v minulých letech značné oslabení. To dokazují i konkrétní statistické údaje o ročním růstu HDP v zemi, který ještě v roce 2013 dosahoval skoro 2 %, v roce 2014 pak klesl na 0,7 % a také následující rok indikoval značné zpomalení růstu. Podobně negativní vývoj byl zaznamenán též v růstu inflace a výrazném zvyšování úrokových sazeb v těchto letech v Rusku.[46]

Popsaná recese však nemůže být zcela spojována s uvalením sankcí, jelikož růst již klesal od roku 2010. V létě 2014 přišel kromě jiného šok z kolapsu na globálních ropných trzích, a to z důvodů vůbec nesouvisejících s ukrajinskou krizí. Hospodářská výkonnost Ruska vždy úzce korelovala s cenami ropy, protože se spoléhala na fosilní paliva, která vytvářejí 70 % jejích příjmů z vývozu. Dopad levnější ropy ilustruje kurz rubl, který po propadu cen výrazně oslabil.

Dále sankce zasáhly zbrojní průmysl, který je v Rusku sice značně soběstačný, ale přesto si nechává dovážet asi 640 položek ze zemí EU a NATO především v oblasti optiky, elektronických součástek a obráběcích strojů. Do Ruské federace se též z Ukrajiny, která se připojila k západnímu zbrojnímu embargu, dovážely vrtulníkové motory. Rusko tak naplánovalo nahradit do roku 2017 veškeré importy z Ukrajiny a do dalšího roku pak 80 % dovozů ze západu. Ovšem doposud tyto plány nebyly plně uskutečněny a nahrazování dovozů má ve skutečnosti pomalejší vývoj. Ruský vývoz zbraní zatím nebyl sankcemi příliš zasažen, a tak se stále drží na vysoké úrovni. Pokud však bude přístup k západním technologiím i nadále blokován, dá se z dlouhodobého hlediska očekávat, že obranný průmysl začne za ostatními zeměmi zaostávat.

[46] *World Bank* [online]. The World Bank Group: ©2019 [cit. 13.4.2019]. Dostupné z: http://www.worldbank.org.

Západní sankce byly též zaměřeny na ropný průmysl a největší ropné společnosti v Rusku. Z krátkodobého hlediska byl však dopad sankcí v tomto odvětví nepatrný. Zatímco těžba zemního plynu a vývoz mírně poklesly, produkce ropy dosáhla rekordních hodnot, i když příjmy z vývozu v důsledku nižších cen ropy výrazně poklesly. Nízké ceny ropy zapříčinily následnou devalvaci rublu a v konečném důsledku i recesi v ruské ekonomice.[47]

Nutno však podotknout, že většina této produkce pochází z oblasti západní Sibiře, kde je těžba do jisté míry omezená. Navíc vzhledem k tomu, že západní inovační technologické zdroje jsou nyní omezeny sankcemi, bude pro Rusko těžké vyvinout nová pole, která potřebuje k udržení produkce, protože většina z nich je podstatně hůře přístupná.

Konkrétně tak sankce zasáhly několik předních ruských firem v této oblasti. Například Rosneft byl obzvláště tvrdě zasažen finančními omezeními v důsledku svého velkého dluhu v cizí měně.[48] Podobně i ruský Novatek čelil značným potížím při získávání zahraničního kapitálu pro projekt Yamal, který je zaměřen na vývoz zkapalněného zemního plynu. K řešení tohoto problému společnost za účelem přilákání investic vyjednávala o úvěru s čínskými bankami.[49] Kvůli západním sankcím se k jednání s čínskými partnery uchýlila i další významná ruská společnost Gazprom, která od bankovní instituce Bank of China získala pětiletý úvěr představující 2,2 miliardy dolarů.[50] Ačkoliv tedy nelze prokázat přímý dopad sankcí na ropný průmysl v Rusku, je zjevné, že opatření postihla společnosti v tomto odvětví v rovině hledání investic.

Na rozdíl od Spojených států však Evropská unie přistupuje k sankcím v souvislosti s vývozem zemního plynu opatrně a nadále jedná o spolupráci například v otázce plynovodu Nord Stream 2. Problém ovšem vzniká uvnitř EU především mezi Německem a Polskem. Představitelé Německa se domnívají, že projekt Nord Stream 2 zmírní klesající evropskou produkci plynu a vyřeší případné narušení dodávek vedených přes Ukrajinu. Ovšem Polsko se

[47] SCHUTTE, Stephen. Russian ETFs see strong inflows despite sanctions. In: *IHS Markit* [online]. 30.10.2014 [cit. 14.4.2019]. Dostupné z: https://ihsmarkit.com/research-analysis/30102014-Equities-Russian-ETFs-see-strong-inflows-despite-sanctions.html.
[48] SCHNEYER, Joshua; McALLISTER, Edward. U.S. sanctions set to slow Rosneft's dollar debt, not oil deals. In: *Reuters* [online]. 17.7.2014 [cit. 14.4.2019]. Dostupné z: https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-sanctions-rosneft/u-s-sanctions-set-to-slow-rosnefts-dollar-debt-not-oil-deals-idUSKBN0FM08U20140717.
[49] TASS. Russia's Novatek may face difficulties with financing Yamal LNG project – media. In: *TASS Russians News Agency* [online]. 29. 10. 2015 [cit. 14.4.2019]. Dostupné z: http://tass.com/economy/832575.
[50] VOA. Gazprom, Bank of China Sign $2.2 Billion, 5-year Loan. In: *VOA News* [online]. 3.3.2016 [cit. 14.4.2019]. Dostupné z: https://www.voanews.com/a/gazprom-bank-of-china-sign-2-billion-five-year-loan/3218016.html.

zvyšování závislosti na plynu z Ruska spíše obává a přistupuje k problému jako k politické otázce,na rozdíl od Německa, které situaci shledává spíše obchodní záležitostí.[51]

Na základě výše uvedeného rozboru reakcí Ruska na uvedená omezení je zjevné, že nejvíce postiženými subjekty se jevily velké ropné společnosti. Ty byly pod tlakem vytvářeným sankcemi nuceny najít alternativní možnosti, například co se týče investic. Ruské firmy se tudíž začaly přeorientovávat směrem k Asii. V rámci navázání nové spolupráce tak již proběhla jednání například mezi Čínou a Ruskem, přesněji mezi čínskými bankovními institucemi a ruskými společnostmi. Z Asie se dá ovšem předpokládat možná zdrženlivost vyplývající z jistého rizika. V případě spolupráce se zemí, na kterou jsou uvaleny sankce, je totiž teoreticky možné, že by se mohla opatření přenést i na spolupracující státy. Dá se tedy očekávat, že Čína v tomto ohledu bude podnikat kroky s jistou opatrností. V dalších sankciovaných odvětvích, jako je například zbrojní průmysl, se Ruská federace snaží stát co nejméně závislou na dovozu, což ovšem může mít za následek pomalejší rozvoj tohoto odvětví oproti jiným zemím.

Kvůli hospodářské krizi, západním sankcím a poklesu cen ropy se též zintenzívnila obava, že by v Rusku mohla vzniknout „barevná revoluce“. Kreml na tuto nepříznivou situaci reagoval též zpřísněním politické kontroly v zemi a zvýšením tlaku na stávající opoziční organizace. V zahraniční politice byla jeho reakce na ekonomické problémy možným opakem toho, co by se dalo očekávat od západní země: Rusko zvýšilo podporu ozbrojené opozice v Donbasu, zasáhlo do vojenského konfliktu v Sýrii a pokračovalo ve vyzbrojování. Avšak navzdory pokračující hospodářské krizi a dalším sociálním otřesům, návrat pocitu národní hrdosti stále poskytuje prezidentovi vysokou popularitu.

V rámci tvorby ruské zahraniční politiky je též nutné zmínit, že díky rostoucí složitost vztahů a vnějším událostem, se kterými se Rusko musí vypořádat, ustoupily klasické mechanismy tvorby politik do pozadí. Rozhodování se dnes naopak opírá o odborné znalosti vysoce postavených úředníků a věrných poradců a samotná rozhodnutí jsou většinou reaktivní, prováděna případ od případu a založena na taktických úvahách.[52]

[51] EURACTIV. Germany seeks to overcome opposition to Nord Stream 2. In: *Euractiv* [online]. 1.2.2016 [cit. 14.4.2019]. Dostupné z: https://www.euractiv.com/section/energy/news/germany-seeks-to-overcome-opposition-to-nord-stream-2/.

[52] ARBATOV, Alexey. Russian Foreign and Security Policy. In: *Carnegie Moscow Center* [online]. 21.6.2016 [cit. 20.4.2019]. Dostupné z: https://carnegie.ru/2016/06/21/russian-foreign-and-security-policy-pub-63860.

5.1 Dopad diplomatických sankcí

Kromě ekonomických sankcí se tato analýza věnuje též dopadům diplomatických opatření, která byla přijata proti Ruské federaci, v rámci nichž bylo Rusko například vyloučeno z jednání skupiny G8. Dále byl též zrušen summit EU-Rusko v roce 2014, došlo k pozastavení dvoustranných rozhovorů v souvislosti s vízovými otázkami a přerušena byla i další jednání, kterých se Rusko mělo účastnit.

Na základě těchto opatření došlo k jisté politické izolovanosti Ruska, ačkoliv míra efektivity uvedených sankcí ani v tomto případě nedosáhla většího významu. Rusko sice v některých případech nemohlo vstupovat do jednání se státy Evropské unie, ale iniciativu budovat vztahy s jinými zeměmi dokázalo využít směrem na východ, kde v rámci své zahraniční politiky nyní směřuje především k Číně či Blízkému východu.

Narušením vztahu se západem zůstalo Rusku jen málo možností, a tak se obrátilo na Peking s výzvou spolupráce zaměřenou na finanční a hospodářskou rozvojovou pomoc. Takový okamžik slabosti Ruska se tak jeví významným pro hladovou Čínu, která usiluje o diverzifikaci svých zdrojů energie a zlepšení strategického postavení. Ekonomický rozvoj se rychle dostal na východ Ruska, kde nyní tvoří čínský kapitál 45 % z celkových zahraničních investic. Více na jih ve městě Vladivostoku čínské peníze přeměnily oblast na turistické centrum, ačkoliv jen o několik let dříve tato východní část země zaostávala daleko za evropskou částí Ruska.[53] Obě země si tak v posledních letech navzájem prokázaly vzájemnou podporu v otázkách týkajících se jejich klíčových zájmů. Diskutuje se též o možnosti rozšíření spolupráce na regionální úrovni. V rámci ekonomického fóra se tedy plánuje spolupráce vyšších úředníků z devíti čínských provincií a měst s 13 ruskými protějšky.[54]

Rozvíjení spolupráce s Čínou tak jasně naznačuje, že Rusko kvůli omezeným možnostem na západě hledá jiné alternativy. Na této konkrétní situaci lze tedy ilustrovat jistý dopad sankcí na zahraniční politiku Ruska, avšak o jejich efektivitě by se dalo pochybovat. Totiž na místo toho, aby Rusko přistoupilo k řešení ukrajinské krize, raději se konkrétním krokům v tomto konfliktu vyhýbá a spolupráci vyhledává v jiných zemích. V této souvislosti by

[53] LIAN, Sophia. China and Russia: Collaborators or Competitors? In: *Council on foreign relations* [online]. 1.11.2018 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: https://vertigo.cfr.org/blog/china-and-russia-collaborators-or-competitors.

[54] WONG, Catherine. Chinese President Xi Jinping to meet Vladimir Putin during economic forum in Russia as US-China trade war intensifies. In: *South China Morning Post* [online]. 8.9.2018 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/2163228/chinese-president-xi-jinping-meet-vladimir-putin-during.

mohlo být též otázkou, do jaké míry tyto dvě země mohou spolupracovat, aniž by například vliv Číny v Rusku nepřekročil pomyslnou hranici k narušení suverenity Ruska. Ve spolupráci těchto dvou zemí lze tedy očekávat jistou opatrnost na obou stranách.

Dále Rusko usiluje o lepší obchodní vztahy se zeměmi BRICS, jelikož právě posílení obchodních a investičních vazeb s partnery BRICS je podle Putina jednou z priorit Ruska. Celkový hrubý domácí produkt těchto pěti zemí představuje více než 90 % objemu produkce USA.[55] I přes kulturní odlišnosti těchto zemí je tedy možné vyhodnotit tuto spolupráci jako velmi úspěšnou a možná též do budoucna schopnou značně konkurovat západu. Kromě rozvíjení spolupráce se skupinou států BRICS však Rusko hodlá rozvíjet vztahy na mezinárodní úrovni též s Šanghajskou organizací pro spolupráci či uskupením RIC (Rusko, Indie, Čína).[56]

Dále se chce Rusko v rámci zahraniční politiky zaměřit na rozvoj spolupráce se zeměmi uskupení ASEAN. Spolupráce v tomto případě zahrnuje součinnost na politické, bezpečnostní, ekonomické a kulturní úrovni.[57] Kromě již zmíněných zemí se chce Rusko dále angažovat v rozvíjení vztahů například se zeměmi Latinské Ameriky.[58]

[55] TANAS, Olga. Putin Says Russia Seeks More Cooperation With BRICS Nations. In: *Bloomberg* [online]. 26.7.2018 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-07-26/putin-says-russia-seeks-greater-cooperation-with-brics-nations.

[56] Oficialnyj internet-portal pravovoj informacii. Ukaz Prezidenta Rossijskoj Federacii ot 30.11.2016 № 640. *Ob utverzdenii Koncepcii vnesnej politiki Rossijskoj Federacii* [online]. 1.12.2016 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001201612010045?index=1&rangeSize=1.

[57] ASEAN. *Overview of ASEAN-Russia Relations* [online]. ASEAN Group: ©2019 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: https://asean.org/asean/external-relations/russia/.

[58] Oficialnyj internet-portal pravovoj informacii. Ukaz Prezidenta Rossijskoj Federacii ot 30.11.2016 № 640. *Ob utverzdenii Koncepcii vnesnej politiki Rossijskoj Federacii* [online]. 1.12.2016 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001201612010045?index=1&rangeSize=1.

5.2 Vliv sankcí na zahraniční politiku Ruska vůči Ukrajině

Kromě ekonomických a politických dopadů sankcí, které ovlivnily charakter mezinárodního obchodu Ruska, se nyní práce podrobněji věnuje dopadům politickým v rámci vztahu Ruska s Ukrajinou. Před samotnou analýzou je nutné vyjít právě z cílů, které si sankce kladly. Obecně lze říci, že se jedná o opatření zaměřená na konkrétní změny v ruském chování. Jaké konkrétní změny v jednání se od Ruska očekávají, jsou popsány níže.

Co se sankcí ze strany Spojených států týče, mnoho pozorovatelů považuje sankce za ústřední prvek politiky USA, která dává najevo nesouhlas s jednáním Ruské federace. Toto jednání zahrnuje konkrétně ruskou invazi na Krymu v roce 2014, nedovolené zasahování do voleb, kybernetické útoky, porušování lidských práv, nezákonný obchod se Severní Koreou, podporu syrské vlády a používání chemických zbraní. Spojené státy také používají sankce ve snaze zabránit dalším nežádoucím činnostem Ruska, jako například rozšíření války na Ukrajině nebo zahájení nových útoků v sousedních zemích. Většina poslanců Kongresu v rámci této striktní politiky vůči Rusku používání sankcí značně podporuje.[59]

Z pohledu Evropské unie, jak je stanoveno v oficiálních dokumentech, účel sankcí zahrnuje prosazování cílů Společné zahraniční a bezpečnostní politiky (SZBP), jako je zachování míru, posilování mezinárodní bezpečnosti a spolupráce či podpora rozvoje demokracie a zásad právního státu s důrazem na lidská práva a základní svobody. Sankce EU, zakotvené v širší politické strategii, nemají obecně „trestat“, nýbrž ovlivňovat politiky a činnosti cílové země, organizace nebo jednotlivců. Tam, kde je to možné, by měly být sankce přizpůsobeny tak, aby ovlivňovaly odpovědné osoby a aby se zabránilo negativním dopadům na širší obyvatelstvo. V případě sankcí uvalených na Rusko se očekává, že tento tlak bude vyvíjen zvenčí v podobě již zmíněných diplomatických a ekonomických omezení a uvnitř prostřednictvím aktérů, na něž se sankce vztahují. Také se očekává, že tímto aktéry donutí, aby na Ukrajině pokračovali v konstruktivnější politice.[60]

[59] Congressional Research Service. *US Sanctions on Russia* [online]. 11.1.2019 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: https://crsreports.congress.gov.

[60] FISCHER, Sabine. *European Union Sanctions Against Russia. Objectives, Impacts and Next Steps* [online]. Berlin: German Institute forInternational and Security Affairs, 2015 [cit. 15.4.2019]. ISSN 1861-1761. Dostupné z: https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/comments/.

Konkrétně tak orgány Evropské unie žádají o stažení ruských vojenských jednotek a navrácení anektovaného území. Dále též vyzývají země k vyřešení konfliktu pouze politickou cestou prostřednictvím mírového dialogu a decentralizace, která zajistí, aby dané území zůstalo pod kontrolou ústřední vlády, a tím pádem prosadí i jednotu Ukrajiny. Vypovídající dokumenty Evropské unie též zmiňují potřebu zformování sankcí do takové podoby, aby nebylo možné jejich obcházení či různé formy hospodářské spolupráce jako například swapy aktiv a společné podniky.[61]

V návaznosti na výše uvedené očekávané dopady sankcí je nyní možné přistoupit k rozboru konkrétních skutečných dopadů na zahraniční politiku Ruska. Jedním z hlavních cílů západních donucovacích opatření je stažení ruských vojsk z území Krymu a jeho následné navrácení Ukrajině. Prozatím však nebyla prokázána snaha Ruska změnit svou zahraniční politiku vůči Ukrajině či konkrétně vůči Krymu. To dokazuje i skutečnost, že Evropská unie nadále prodlužuje platnost sankcí, které by jinak mohly být po naplnění cílů zrušeny. Rada tak například prodloužila platnost opatření, která se týkala zmrazení majetku 12 subjektů, do 6. března 2020. Kromě toho, že Ruská federace prozatím nezměnila svůj postoj vůči Ukrajině a Krymu, důvodů uvalovat sankce začíná přibývat. Naposledy tak Evropská unie 15. března 2019 reagovala na eskalaci konfliktu v Kerčském průlivu a Azovském moři, a obnovila tak sankce z důvodu narušení územní celistvosti Ukrajiny. Rada dále doplnila jména osmi ruských úředníků na seznam osob, na něž se vztahují restriktivní opatření v souvislosti s činnostmi, které narušují nebo ohrožují územní celistvost, suverenitu a nezávislost Ukrajiny. Evropská unie mimo jiné odsoudila i porušení mezinárodního práva Ruskem, které použilo vojenskou sílu bez jakéhokoliv odůvodnění.[62]

Nedávnou situací, kdy se Rusko evidentně považovalo za beztrestné a jednalo proti záměrům sankcí, byla výstavba mostu mezi Krymem a Ruskem v roce 2018. Postavení mostu posilující spojení s poloostrovem tak značně otřáslo mezinárodním prostředím. V Kyjevě ukrajinský prezident Petro Porošenko například prohlásil, že ilegální výstavba Kerčského mostu je jednoznačným důkazem toho, že Kreml nedodržuje mezinárodní právo.

[61] Evropský parlament. *Usnesení Evropského parlamentu ze dne 18. září 2014 o situaci na Ukrajině a aktuálním stavu vztahů mezi EU a Ruskem* (2014/2841(RSP)). Úř. věst. C 234, 28.6.2016, S. 14–20. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?qid=1555283364814&uri=CELEX:52014IP0025.

[62] Evropská rada; Rada EU. Timeline – EU restrictive measures in response to the crisis in Ukraine. In: *consilium.europa* [online]. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/ukraine-crisis/history-ukraine-crisis/.

Podobně odsoudila stavbu Kerčského mostu v Rusku též Francie, která vnímá tyto kroky za snahu Ruska připravit Ukrajinu o plný přístup a využívání jejích mezinárodně uznávaných teritoriálních vod. Negativní reakce se ozývaly též ze Spojených států, které vyhodnotily situaci jako pokus Ruska upevnit své nezákonné zabavení a anexi Krymu.[63]

Z výše uvedeného tak vyplývá, že ani cíl sankcí zaměřený na deeskalaci situace Ukrajiny nebyl naplněn a Rusko i po uvalení sankcí jedná způsoby, které jsou ze západních zemí značně kritizovány. Snahu o řešení již projevili vítězové prvního kola prezidentských voleb 2019, ovšem prozatím nelze tento přístup příliš analyzovat, jelikož je práce psána ještě v době, kdy o novém ukrajinském prezidentovi není rozhodnuto, a tak rozbor vychází pouze z předvolebních projevů a slibů kandidátů v rámci jejich kampaní. Proto je možné prozatím nahlížet na jejich výroky jako na prázdná slova. Žádný z vítězů prvního kola voleb totiž zatím nehovořil o konkrétních krocích, které chce k dosažení dialogu přijmout. Z tohoto hlediska lze tedy očekávat, že nově zvolený prezident na Ukrajině bude chtít vést jednání s Ruskem, ovšem jakým způsobem k tomu bude přistupovat zatím nelze určit.

Co se týče přístupu Ruska k jednání s Ukrajinou, Vladimir Putin již na začátku dubna 2019 uvedl, že je připravený vést jednání s nově zvoleným prezidentem Ukrajiny s výjimkou takových jednání, za kterými bude stát provokace. Dále se také vyjádřil ke značně diskutovanému konfliktu na území jihovýchodní Ukrajiny, který považuje za vnitřní problém země, jehož řešení závisí pouze na samotném obyvatelstvu a jeho připravenosti vést dialog.[64] O tomto přístupu Ruska by se dalo do značné míry spekulovat. Reakce Putina se totiž zdají být rozhodné, jasné a otevřené dialogu, ačkoliv ruský prezident ve svém projevu často zmíní mezi řádky neurčitou podmínku jako například ve výše zmíněném. Zdá se, jako by tato poznámka představovala zadní vrátka, kterými by se v konečném důsledku prezident vyhnul přímému jednání. Lze se tudíž domnívat, že pokud by výzva k vyjednávání byla Ruskem shledána za provokaci, k žádnému dialogu by podle výše uvedených informací nemuselo vůbec dojít. Jediným případem, kdy byly země zatím ochotny společně jednat, bylo setkání kvůli otázce vedení zemního plynu z Ruska přes území Ukrajiny do Evropy. Na závěr tohoto jednání z ledna 2019 však země nepřišly s žádným konkrétním řešením, pouze se

[63] STOLYAROV, Gleb. Trucker Putin opens Russia bridge link with annexed Crimea. In: *Reuters* [online]. 15.5.2018 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-crimea-bridge/trucker-putin-opens-russia-bridge-link-with-annexed-crimea-idUSKCN1IG1TH.

[64] KALJUKOV, Jevgenij. Zelenskij uvidel risk prevrasenija Porošenko iz prezidenta v shoumena. In: *RBC.ru* [online]. 15.4.2019 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: https://www.rbc.ru/politics/15/04/2019/5cb45c5d9a7947130de8184a.

shodly na další schůzce, která je plánovaná na květen téhož roku.[65] Nutno ovšem dodat, že v prezidentském výnosu z roku 2016 je uvedeno, že Rusko bude ve své zahraniční politice zainteresováno v rozvíjení vztahů s Ukrajinou v různých směrech a bude se snažit vnést dostatečné úsilí pro řešení ukrajinského konfliktu ve spolupráci s ostatními zainteresovanými státy a mezinárodními strukturami. Dále však pouze zmiňuje politicko-diplomatický dohled nad zmíněným konfliktem. Další konkrétní kroky pro řešení problému v dokumentu nejsou uvedeny.[66]

Hodnotit ruskou zahraniční politiku vůči Ukrajině je tedy poněkud komplikované v souvislosti s možným hledáním překážek, proč jednání neuskutečnit. Obě strany se pouze obviňují z provokací, ovšem najít společné východisko se zatím zemím nedaří. Co se samotných dopadů sankcí na tuto část zahraniční politiky Ruska týče, lze hovořit pouze o minimálním vlivu. Ten se odráží spíše od omezeného obchodu s Ukrajinou, který byl popsán již výše v této práci. Ovšem přimět Rusko ke stažení vojsk a navrácení Krymu se na základě vývoje již 4 roky trvajícího konfliktu zatím zdá být nedosažitelným cílem.

Významně má na vnímání ukrajinského konfliktu vliv i samotné veřejné mínění. Napříč ruskou společností je totiž možné setkat se spíše s pozitivními reakcemi nežli s kritikou anexe Krymu. Právě nový průzkum, provedený společně Moskevským centrem Levada a Chicagskou radou o globálních záležitostech, zveřejněný 3. dubna 2019, také poukazuje na to, že většina Rusů stále podporuje Kreml v jeho jednání.

Rusové již od roku 2014 do značné míry podporovali rozhodnutí prezidenta Vladimira Putina. Nutno však podotknout, že tato podpora byla též ovlivněna státní televizní propagandou. Ještě v březnu 2015 tak asi 70 % dotázaných Rusů považovalo připojení za pozitivní záležitost pro svou zemi. Avšak již v srpnu 2015 se toto číslo snížilo na 59 %, protože se začaly negativně projevovat nízké ceny ropy a s tím spojené ekonomické problémy. Značná část populace se totiž podle průzkumů domnívá, že příčinou zhoršení ekonomiky a životní úrovně země je právě mezinárodní politika Ruska.[67]

---

[65] GOTEV, Georgi. Russia plays for time in EU-mediated Ukraine gas transit talks. In: *EURACTIV* [online]. 22.1.2019 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: https://www.euractiv.com/section/energy/news/russia-plays-for-time-in-eu-mediated-ukraine-gas-transit-talks/.

[66] Oficialnyj internet-portal pravovoj informacii. Ukaz Prezidenta Rossijskoj Federacii ot 30.11.2016 № 640. *Ob utverzdenii Koncepcii vnesnej politiki Rossijskoj Federacii* [online]. 1.12.2016 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001201612010045?index=1&rangeSize=1.

[67] ECKEL, Mike. Poll: Majority Of Russians Support Crimea Annexation, But Worry About Economic Effects. In: *Radio Free Europe/Radio Liberty* [online]. 3.4.2019 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: https://www.rferl.org/a/poll-majority-of-russians-support-crimea-annexation-but-worry-about-economic-effects/29859570.html.

Na základě uvedených konkrétních procent vyvstává tedy otázka, proč by Rusko vůbec měnilo své jednání, když je jeho obyvateli podle průzkumu podporováno. Tato podpora zahraniční politiky Ruska vůči Ukrajině tak také příliš nepřispívá k řešení daného konfliktu a jediný tlak, který by na obyvatelstvo mohl být vytvářen, je právě prostřednictvím zmíněné ekonomiky. Tomu se však Rusko bude dozajisté snažit vyhnout například rozvíjením obchodních vztahů s výše uvedenými zeměmi.

5.3 Rusko-běloruské vztahy

Dále se práce zabývá též významným historickým partnerem Ruska, se kterým se po anexi Krymu začaly vztahy značně zhoršovat. Jde o Bělorusko, které na základě nepatřičného jednání Ruska zavedlo sankce. Na to reagovalo Rusko protiopatřením, což budování vztahů mezi zeměmi příliš nepřispělo. Značně spekulované pak bylo vojenské cvičení v rámci těch to dvou zemí, které poznamenalo mezinárodní prostředí a o němž je pojednáváno níže. Práce se proto v následujících řádcích věnuje zahraniční politice Ruska vůči Bělorusku a změnám, ke kterým vedla ukrajinská krize a následné uvalení sankcí.

Vztahy mezi Ruskem a Běloruskem byly narušeny především anexí Krymu a následným uvalení 13 sankčních opatření Běloruskem proti Ruské federaci. S tímto počtem opatření je tak Bělorusko jednou z pěti zemí, které proti Rusku zavedly nejvíce sankcí, avšak co s jejich škody týče, částky již nejsou tak závratné a samotný ekonomický dopad těchto sankcí je nepatrný.[68] Ovšem v souvislosti s jinými aspekty vztahu mezi těmito zeměmi došlo k jistým změnám, které byly způsobeny například vojenským cvičením či zvláštním postavením Běloruska v době ukrajinské krize.

V roce 2017 se v rámci mezinárodního prostředí šířily spekulace o vztazích mezi Ruskem a Běloruskem. Toto pozdvižení zapříčinilo především chystané společné vojenské cvičení těchto dvou zemí nazvané *Západ 2017*. Od roku 2008 Rusko využilo strategických cvičení pro zdokonalení svých vojenských schopností, kdy údajně ohrozilo regionální stabilitu a mír, již ve dvou případech – nejprve v Gruzii a pak na Ukrajině. V tomto období tak cvičení postupně přešla k reálným bojovým operacím. Nehledě tedy na možné spekulace je bezpochyby nutno dodat, že jakékoliv cvičení tohoto charakteru s sebou přináší politické či diplomatické sdělení.

[68] Belarus In Top 5 Countries By Number Of Sanctions Against Russia. In: *BelarusFeed* [online]. 20.2.2019 [cit. 20.4.2019]. Dostupné z: https://belarusfeed.com/belarus-sanctions-against-russia/.

Toto vojenské cvičení je v souvislosti s rusko-běloruskými vztahy zmiňování právě kvůli své lokaci. Cvičení totiž probíhalo z velké části na území Běloruska. Dále se vedly diskuse i ohledně počtu zúčastněných vojáků. Ačkoliv oficiálně Rusko hovořilo o 12 tisících, podle údajů NATO mohly tyto počty přesahovat až sto tisíc. Nejen tato čísla vyvolala v okolních státech a uskupení NATO značné obavy. Tato operace tak byla kritizována především kvůli své netransparentnosti, která v mezinárodním prostředí zvyšovala nedůvěru vůči Rusku, a na základě čehož západní země očekávaly případnou agresi ze strany Ruska.[69]

Komunikačními cíli Ruska v rámci tohoto cvičení mohlo být zastrašování postsovětských zemí východní Evropy prostřednictvím projevování moci, či dokazování rozvinutých vojenských schopnosti západním zemím. Toto jednání mohlo být též využito v souvislosti s nadcházejícími prezidentskými volbami. Je pravděpodobné, že Kreml zamýšlel využít záběry ze Západu 2017 pro posílení politické kampaně v prezidentských volbách v roce 2018.[70]

Někteří se však domnívají, že hlavním cílem vojenské zprávy ze Západu 2017 bylo samotné Bělorusko. Velká týdenní cvičení se totiž uskutečnila uprostřed zvýšeného diplomatického napětí mezi Moskvou a Minskem, který byl historicky blízkým ruským partnerem. Spory o zemní plyn, diplomatické neshody či odmítnutí Běloruska hostit ruskou vojenskou základnu vážně poškodily bilaterální vztahy v posledních letech. Výrazně se tento vztah změnil po již zmiňované ruské anexi Krymu v roce 2014. V té době Bělorusko kritizovalo anexi a následnou vojenskou intervenci Ruska na východní Ukrajině a obávalo se regionální nestability. Od té doby se též země stala zprostředkovatelem pro urovnání ukrajinského konfliktu. Jediným diplomatickým řešením konfliktu, který v současné době leží na stole, je Minská mírová dohoda, která byla v Bělorusku podepsána v únoru 2015.

[69] JOHNSON, Dave, ZAPAD 2017 and Euro-Atlantic security. In: *NATO Review magazine* [online]. 14.12.2017 [cit. 20.4.2019]. Dostupné z: https://www.nato.int/docu/review/2017/Also-in-2017/zapad-2017-and-euro-atlantic-security-military-exercise-strategic-russia/EN/index.htm.

[70] ALIYEV, Nurlan. Zapad 2017: Could Russia Succeed in Opinion War? In: *IIR* [online]. 25.10.2017 [cit. 20.4.2019]. Dostupné z: https://www.iir.cz/article/the-communication-component-of-the-zapad-2017-could-russia-succeed-in-opinion-war.

Ovšem nutno zmínit, že vztahy Běloruska s Ruskem již nenabývají takové podoby, jako tomu bylo v minulosti. Tomu nasvědčuje i situace, kdy Bělorusko v rámci svého sblížení se Západem v červenci 2016 revidovalo svou vojenskou doktrínu. Jednalo se o první revizi od roku 2002, která byla téměř jistě pobízena ukrajinským konfliktem. Současná doktrína, která je pro Rusko znepokojující, potvrzuje závazek Běloruska k vojenské neutralitě.[71]

Rusko si patrně toto vzdalování Běloruska uvědomuje, a tak již pro podporu spolupráce podniklo jisté kroky. Například na konci roku 2018 zaznělo z Ruska ultimátum týkající se finanční podpory za předpokladu větší provázanosti mezi zeměmi. Bělorusko však něco takového odmítá a obává se možného nárůstu ruského vlivu na svém území. Spekulovalo se dokonce o spojení Ruska s Běloruskem v jeden stát, což by ale podle průzkumů nenašlo v běloruské veřejnosti příliš příznivců. Raději než to by Bělorusové uvítali neutralitu své země, tedy rozvíjet vztahy jak směrem na západ, tak i směrem k Rusku.[72] Ovšem další otázkou pak může být, zda je takový postoj Rusko ochotno akceptovat.

Ačkoliv zde tedy nebyl prokázán přímý dopad sankcí na ruskou zahraniční politiku vůči Bělorusku, mezi zeměmi přinejmenším vzniklo určité napětí vyvolané právě jednáním Ruska na Ukrajině a Krymu. Zmiňované vojenské cvičení tak mohlo být zaměřeno na obnovu vztahů mezi zeměmi, zároveň ale také mohlo představovat projev a posílení vojenské síly Ruska. Pakliže ekonomické dopady sankcí byly v tomto případě nepatrné, o dopadech v rámci diplomacie nelze pochybovat. Vliv rozpoutané ukrajinské krize, sankcí či předložení ultimáta tak evidentně přispěly k narušení vztahů s Běloruskem. Důležité je též samotné postavení Běloruska v rámci řešení ukrajinské krize vyplývající z požadavků minských dohod.

[71] FERRIS, Emily. The True Purpose of Russia's Zapad Military Exercises. In: *Foreign Affairs* [online]. 4.10.2017 [cit. 20.4.2019]. Dostupné z: https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2017-10-04/true-purpose-russias-zapad-military-exercises.

[72] SHRAIBMAN, Artyom. A Brotherly Takeover: Could Russia Annex Belarus? In: *The Moscow Times* [online]. 29.1.2019 [cit. 20.4.2019]. Dostupné z: https://www.themoscowtimes.com/2019/01/29/a-brotherly-takeover-could-russia-annex-belarus-op-ed-a64326.

5.4 Vztah Ruska s Evropskou unií po uvalení sankcí

Ačkoliv tedy všeobecně nebyly naplněny cíle uvalených sankcí a ani prokázán jejich reálný dopad na zahraniční politiku Ruska, lze alespoň hovořit o jejich symbolickém charakteru. Uvalení sankcí tak při nejmenším vypovídá o odmítavém postoji evropských států a USA.

V roce 2016 byl v Moskvě vydán prezidentský výnos, který stvrdil koncepci zahraniční politiky Ruska a který se mimo jiné věnuje i spolupráci se zeměmi Evropské unie. Pro vybudování vztahů, které budou výhodné pro obě dvě strany, dokument zdůrazňuje potřebu vytvořit jak smluvní základnu, tak zavedení institucionálních mechanismů spolupráce. Tato spolupráce by se pak měla týkat především oblasti energetiky a zahrnovat by též měla jednání ohledně vízových otázek, které podle výnosu představují zásadní bariéru pro rozvíjení vztahů s Evropskou unií. Mezi důležité aktéry řadí Rusko v rámci své zahraniční politiky vůči EU například Německo, Francii, Itálii, Španělsko, ale i další členské země.[73]

V reakci na uvalené sankce však Rusko od srpna 2014 zavedlo vlastní protiopatření týkající se především zemědělského zboží, surovin a potravin související s údajným porušením bezpečnosti potravin. Též vytvořilo seznam nežádoucích osob, které vyjádřily nesouhlas s jednáním Ruska. Navzdory výše uvedenému dokumentu, tedy tento krok o posílení spolupráce příliš nesvědčí.

Z pohledu Evropské unie nutno dodat, že v rámci vztahů mezi EU a Ruskem se již v minulosti scházel Výbor pro parlamentní spolupráci, který zajišťoval diskusi ohledně dialogu mezi delegacemi Parlamentu a ruského Federálního shromáždění. V souvislosti s již zmíněnými diplomatickými sankcemi však musel od března 2014 Evropský parlament své meziparlamentní vztahy přerušit. Zástupci Parlamentu ve Výboru se však nadále schází, aby vedli jednání o otázkách týkajících se vztahů mezi Evropskou unií a Ruskem. Mimo jiné jsou též ve spolupráci se zástupci ruské občanské společnosti, nevládních organizací a sdělovacích prostředků pro dosažení dialogu a výměny informací.[74]

[73] Oficialnyj internet-portal pravovoj informacii. Ukaz Prezidenta Rossijskoj Federacii ot 30.11.2016 № 640. *Ob utverzdenii Koncepcii vnesnej politiki Rossijskoj Federacii* [online]. 1.12.2016 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001201612010045?index=1&rangeSize=1.

[74] Evropský parlament. Fakta a čísla o Evropské unii. Rusko. In: *europarl.europa* [online]. 2018 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/177/russia.

Důležitým tématem v rámci jednání Evropské unie s Ruskou federací je především otázka energetiky. Podle Evropského parlamentu je do budoucna důležité zmírnit závislost na dovozu energie z Ruska, které se jeví nespolehlivým partnerem využívajícím dodávky do Evropy jako politickou zbraň.[75] Ačkoliv stále platí sankce proti Rusku i v oblasti energetiky, prozatím jimi nebyl dotknut samotný export plynu a ropy. Je nutné si totiž uvědomit, jak zásadní je tato spolupráce. Například roce 2015 pocházela z Ruska přibližně třetina zemního plynu dováženého do EU. Stejně tak jako je EU silně závislá na dovozu ruského plynu, závislost Ruska na vývozním trhu EU je také velmi vysoká. Konkrétně v roce 2015 bylo na trh EU dodáno více než 60 % celkového množství vyváženého ruského plynu.[76] Ačkoliv by tedy přerušení této spolupráce mohlo donutit Rusko ke změně jednání na Ukrajině a Krymu, nejspíše by narušení vztahů mezi EU a Ruskem v oblasti energetiky z dlouhodobého hlediska přispělo též k neblahým dopadům na ekonomiky obou stran, čemuž se snad budou obě země snažit předejít.

[75] Evropský parlament. Zpravodajství. Jak dál ve vztazích EU – Rusko. In: *europarl.europa* [online]. 20.10.2016 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/priorities/ukrajina/20161014STO47354/jak-dal-ve-vztazich-eu-rusko.

[76] AUNE, Finn Roar, et al. *The Future of Russian Gas Exports. Economics of Energy and Environmental Policy* [online]. 2017 [cit. 16.4.2019]. Dostupné z: //search.ebscohost.com.zdroje.vse.cz:2048/login.aspx?direct=true&db=eoh&AN=1669392&lang=cs&site=ehost-live.

5.5 Zahraniční politika Ruské federace vůči Spojeným státům americkým

V rámci spolupráce s USA má Ruská federace zájem o budování vzájemně prospěšných vztahů se Spojenými státy americkými. Nutno si v této souvislosti též uvědomit zvláštní odpovědnost obou zemí za globální strategickou stabilitu a stav mezinárodní bezpečnosti. Rusko ve spolupráci shledává významný potenciál pro obchodní, investiční, vědecký či technický rozvoj. Vychází také ze skutečnosti, že dialog se Spojenými státy o otázkách bilaterálních vztahů a záležitostech světového významu je možný pouze na základě rovnosti, vzájemného respektu k zájmům a nezasahování do vnitřních záležitostí druhé země. Rusko dále neuznává pokusy vyvíjet vojenský, politický, ekonomický nebo jiný tlak a vyhrazuje si právo silně reagovat na nepřátelské akce, včetně posílení národní obrany a přijímání opatření.[77]

Pakliže je v této části pozornost věnována právě USA, je možné pro zajímavost zmínit, že i Spojené státy měly v minulosti na svědomí několik připojení cizích území. Ovšem je nutné si uvědomit, že jen těžko lze porovnávat historické události, které se odehrály před více než sto lety, se současností. Je možné pouze spekulovat o tom, zda historické i současné události týkající se anexe nějakého území bývají spjaty se snahou mocností posílit svůj vliv, strategickou pozici či se za jednáním skrývá jiný důvod. V případě USA lze zmínit například anexi Texasu v roce 1845.[78] Podobně by se dalo též diskutovat o finanční kompenzaci za obsazené území jakožto o řešení právě v probíhající ukrajinské krizi. Jak je již v této práci zmíněno, tento způsob byl značně zasažen kritikou. Za situaci, kdy se nějaké území státu stalo předmětem obchodu, je možné považovat například odkoupení Aljašky Spojenými státy od Ruska v roce 1867.[79]

[77] Oficialnyj internet-portal pravovoj informacii. Ukaz Prezidenta Rossijskoj Federacii ot 30.11.2016 № 640. *Ob utverzdenii Koncepcii vnesnej politiki Rossijskoj Federacii* [online]. 1.12.2016 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001201612010045?index=1&rangeSize=1.

[78] Office of the Historian. *The Annexation of Texas, the Mexican-American War, and the Treaty of Guadalupe-Hidalgo, 1845–1848* [online]. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: https://history.state.gov/milestones/1830-1860/texas-annexation.

[79] KLOUDA, Naomi. A new chill in Russia relations 150 years after Alaska purchase. *Alaska Journal of Commerce* [online]. 2017, vol. 41, no. 27. ISSN 15374963. Dostupné z: https://search-proquest-com.zdroje.vse.cz/docview/1929390354?accountid=17203. S. 10.

Jak bylo zmíněno, nelze však jednoznačně porovnávat popsané události z minulosti se současným problémem v podobě ukrajinské krize. Evidentně zde působí jiné faktory a je například otázkou, zda jde o střet mocností, které se vzájemně obávají své rozpínavosti. Ačkoliv vztahy mezi USA a Ruskem představují značný význam v mezinárodním prostředí, pro rozbor těchto specifických vztahů není možné kvůli omezenému rozsahu v této práci vymezit více prostoru. S jistotou však lze říci, že spíše než sankce je důležitou otázkou v rámci těchto vztahů například proces jaderného odzbrojení, o kterém se píše i v uvedeném prezidentském výnosu.

Závěr

Jak již bylo zmíněno, sankce, které byly předmětem zkoumání této práce, v rámci mezinárodních vztahů představují nástroj s bohatou historií. Důvodem jejich stále častějšího využívání v současné době je nejspíše domněnka, že díky nim lze dosáhnout politických cílů v situacích, kdy je tradiční diplomacie neúčinná a vojenské použití síly nemyslitelné. Proto je možné v posledních letech pozorovat posílení významu nátlakové diplomacie, jejíž nejčastější podobou jsou právě sankce. Státy a mezinárodní organizace se tak stále častěji uchylují k tomuto způsobu řešení konfliktů, jelikož právě toto řešení je považováno za kompromis mezi diplomatickým řešením a vojenskou intervencí.

Cílem samotné analýzy tedy mělo být prokázání či vyvrácení této domněnky o naplnění politických cílů. Ačkoliv tedy na základě výše provedené analýzy není pochyb o tom, že jistým způsobem sankce ovlivnily zahraniční politiku Ruska, konkrétní cíle těchto sankcí doposud nebyly naplněny. K jistým změnám přispěly i jiné ekonomické problémy země spojené s oslabením ekonomiky. Ekonomické dopady sankcí postihly především velké ruské ropné společnosti a bankovní sektor, na což muselo Rusko reagovat právě přeorientováním svých obchodních vztahů. Konkrétně lze spatřovat dopady sankcí v posledních letech například ve směřování Ruska, které rozvíjí spolupráci se zeměmi BRICS, Čínou či Latinskou Amerikou. Je tedy zjevné, že Rusko se snaží přímému vyřešení konfliktu spíše vyhnout a vyhledává jiné alternativy, ve kterých uplatnit své zájmy.

Vyhodnotit dopady sankcí na zahraniční politiku Ruska vůči Ukrajině je značně problematické. Přímý dopad sankcí na změnu chování Ruska na území Krymu je možné vyloučit, jelikož Rusko zatím neprojevilo snahu o navrácení anektovaného území. Nutno též zmínit, že ani veřejné mínění v Rusku nepřispívá k vyřešení konfliktu, poněvadž značná část Ruska vyjadřuje podporu rozhodování prezidenta Putina. Ačkoliv prezident Ruska již vyjádřil svůj zájem na vyřešení ukrajinského konfliktu, stále se pouze spekuluje o tom, čí kroky představovaly agresi či provokaci a k žádnému bližšímu závěru zatím země nedospěly. Obrat v této situaci by mohly přinést prezidentské volby na Ukrajině.

Dalším významným partnerem v rámci zahraniční politiky Ruska se jeví sousední Bělorusko. V rámci těchto vztahů je též možné potvrdit jistý vliv sankcí. Ty narušily nejen obchodní vztahy s Ruskem. Ovšem poněkud nešikovným krokem Ruska by se dalo hodnotit zmíněné ultimátum, které spíše než o snaze k urovnání vztahů svědčí o rozpínavosti vlivu Ruské federace v mezinárodním prostředí.

V případě sankcí ze strany Evropské unie lze nahlížet na jednání evropských států různě. Na jedné straně lze totiž považovat uvalení sankcí proti Rusku za jakési zachování adekvátního postavení Evropské unie vedle Spojených států amerických. Nutno si však uvědomit, že pro evropské státy je Rusko přinejmenším důležitým partnerem v otázce energetiky, a tak je zjevné, že kroky Evropy jsou v tomto ohledu značně opatrné. V případě zmíněných Spojených států amerických Rusko odmítá jakýkoliv nátlak, který se USA snaží vytvářet. Sankce v tomto vztahu pouze dokazují neutichající střet dvou mocností, které se snaží jistým způsobem oslabit svého „soupeře". Tyto dvě mocnosti jsou si evidentně vědomy nebezpečí jaderných zbraní, kterými disponují, a tak pro dokazování svých kapacit využívají právě sankcí.

Závěrem lze tedy konstatovat, že sankce měly dopad na zahraniční politiku Ruska. Způsobily například přeorientování vztahů Ruska s jinými zeměmi, přistoupení aktérů k mírovým dohodám, ale o samotné efektivitě sankcí by bylo možné dále spekulovat. Nejdůležitější cíl sankcí totiž nebyl naplněn a do budoucna se ani příliš jeho splnění očekávat nedá, a tak jsme svědky obstojného manévrování Ruska v rámci zahraniční politiky, kterým se vyhýbá přímému řešení krize, a navíc z toho dokáže profitovat.

Aby takové sankce byly vůbec účinné, musely by se dotýkat oblasti, ve které by Rusko nemohlo ustoupit jiným směrem. Ovšem je na druhou stranu nutné si uvědomovat i rizika případného postižení například ropného průmyslu a vztahů s Evropskou unií. Bez pochyb lze tedy říci, že Rusko má v tomto odvětví jistou přesilu, díky které dokáže ovlivňovat mezinárodní prostředí. To by ale nemělo být Rusku nikterak vyčítáno, jelikož se domnívám, že kterýkoliv stát disponující touto mocí by ji jistě využil ve svůj prospěch. Jediné možné pozitivní důsledky uvalování sankcí může představovat předcházení podobnému chování v budoucnu.

V nepřetržitém používání sankcí nelze najít řešení pro ukrajinskou krizi a je tedy důležité zaměřit se na vyjednávání mezi aktéry. Ani Rusko by totiž nemuselo vydržet neustálý nátlak na politiku a ekonomiku a bylo by donuceno provést přinejmenším reformu hospodářství, zrušit podobu stávajícího hospodářského a politického systému a provádět komplexní ekonomickou mobilizaci. Je bezesporu k zamyšlení názor českého prezidenta Miloše Zemana, který hovořil o finanční náhradě za anektovaný Krym. Při řešení konfliktu by se tedy mohla vzít v úvahu jistá forma kompenzace. Jak již v práci bylo zmíněno, situace, kdy se hovořilo o finanční kompenzaci za nějaké území, nastaly již v minulosti.

Každopádně jakékoliv další jednání států zainteresovaných v tomto konfliktu by mělo vycházet z potřeb a požadavků svých občanů. V neposlední řadě by se též o této problematice měly vést diskuse k rozšíření povědomí veřejnosti a nabídnut by tak měl být střízlivý pohled na danou problematiku. Nutno si totiž uvědomit, že zahraniční politika státu se vyvíjí od vnitřní politiky států, která je vytvářena na základě potřeb země. Neměla by tedy představovat nekonečné dokazování síly mocností, ale vycházet ze zájmů celé společnosti.

Seznam použitých zdrojů

I. Dokumenty

Usnesení Evropského parlamentu ze dne 18. září 2014 o situaci na Ukrajině a aktuálním stavu vztahů mezi EU a Ruskem (2014/2841(RSP)). Úř. věst. C 234, 28.6.2016 [online]. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/CS/TXT/?qid=1555283364814&uri=CELEX:52014IP0025.

Oficialnyj internet-portal pravovoj informacii. Ukaz Prezidenta Rossijskoj Federacii ot 30.11.2016 № 640. *Ob utverzdenii Koncepcii vnesnej politiki Rossijskoj Federacii* [online]. 1.12.2016 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001201612010045?index=1&rangeSize=1.

II. Monografie a stati

ALIYEV, Nurlan. Zapad 2017: Could Russia Succeed in Opinion War? In: *IIR* [online]. 25.10.2017 [cit. 20.4.2019]. Dostupné z: https://www.iir.cz/article/the-communication-component-of-the-zapad-2017-could-russia-succeed-in-opinion-war.

ARBATOV, Alexey. Russian Foreign and Security Policy. In: *Carnegie Moscow Center* [online]. 21.6.2016 [cit. 20.4.2019]. Dostupné z: https://carnegie.ru/2016/06/21/russian-foreign-and-security-policy-pub-63860.

ASKARI, Hossein G. et al. *Economic sanctions: examining their philosophy and efficacy*. Westport: Praeger, 2003. 223 s. ISBN 1-56720-542-9.

AUNE, Finn Roar, et al. *The Future of Russian Gas Exports. Economics of Energy and Environmental Policy* [online]. 2017 [cit. 16.4.2019]. Dostupné z: //search.ebscohost.com.zdroje.vse.cz:2048/login.aspx?direct=true&db=eoh&AN=1669392&lang=cs&site=ehost-live.

Belarus In Top 5 Countries By Number Of Sanctions Against Russia. In: *BelarusFeed* [online]. 20.2.2019 [cit. 20.4.2019]. Dostupné z: https://belarusfeed.com/belarus-sanctions-against-russia/.

BÍLKOVÁ, Veronika. *Mezinárodněprávní aspekty aktuálního vývoje na Krymu* [online]. Jurisprudence, 2014 [cit. 8.4.2019]. Dostupné z: http://www.jurisprudence.cz/cz/casopis/mezinarodnepravni-aspekty-aktualniho-vyvoje-na-krymu.m-24.html.

DABROWSKI, Marek. *EU association agreement could help Ukraine to reform* [online]. Brussels: Bruegel, 16.3.2016 [cit. 7.4.2019]. Dostupné z: ProQuest Ebook Central: /http://bruegel.org/2016/03/eu-association-agreement-could-help-ukraine-to-reform/.

DOLEŽAL, Jiří. Anexe Krymu: Miloš Zeman řekl zlou pravdu nahlas. In: *Reflex* [online]. 11.10.2017 [cit. 11.4.2019]. Dostupné z: https://www.reflex.cz/clanek/volby-prezidentske-volby-2018/82453/anexe-krymu-milos-zeman-rekl-zlou-pravdu-nahlas.html.

DRULÁKOVÁ, Radka et al. Ekonomické sankce na počátku 3. tisíciletí. In: *Mezinárodní vztahy* [online]. [cit. 1.4.2019] 2009. 44 (1). Dostupné z: https://mv.iir.cz/article/view/315.S.

DRULÁKOVÁ, Radka et al. *Mezinárodní vztahy. I, Úvod do studia*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2008. 99 s. ISBN 978-80-245-1449-9.

DRULÁKOVÁ, Radka a ZEMANOVÁ, Štěpánka. *Mezinárodní kontext české sankční politiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. 344 s. ISBN 978-80-7380-399-5.

ECKEL, Mike. Poll: Majority Of Russians Support Crimea Annexation, But Worry About Economic Effects. In: *Radio Free Europe/Radio Liberty* [online]. 3.4.2019 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: https://www.rferl.org/a/poll-majority-of-russians-support-crimea-annexation-but-worry-about-economic-effects/29859570.html.

EURACTIV. Germany seeks to overcome opposition to Nord Stream 2. In: *Euractiv* [online]. 1.2.2016 [cit. 14.4.2019]. Dostupné z: https://www.euractiv.com/section/energy/news/germany-seeks-to-overcome-opposition-to-nord-stream-2/.

Evropský parlament. Zpravodajství. Jak dál ve vztazích EU – Rusko. In: *europarl.europa* [online]. 20.10.2016 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/priorities/ukrajina/20161014STO47354/jak-dal-ve-vztazich-eu-rusko.

FERRIS, Emily. The True Purpose of Russia's Zapad Military Exercises. In: *Foreign Affairs* [online]. 4.10.2017 [cit. 20.4.2019]. Dostupné z: https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2017-10-04/true-purpose-russias-zapad-military-exercises.

FISCHER, Sabine. *European Union Sanctions Against Russia. Objectives, Impacts and Next Steps* [online]. Berlin: German Institute forInternational and Security Affairs, 2015 [cit. 15.4.2019]. ISSN 1861-1761. Dostupné z: https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/comments/.

FRIEDMAN, George. *Příštích sto let*. Praha: Argo, 2010. 324 s. ISBN: 978-80-7363-287.

GOLOS KRYMA NEW. Skolko v Krymu krymskich tatar? In: GKN [online]. 2015 [cit. 8.4.2019]. Dostupné z: http://goloskrimanew.ru/skolko-v-kryimu-kryimskih-tatar.html.

GOTEV, Georgi. Russia plays for time in EU-mediated Ukraine gas transit talks. In: *Euractiv* [online]. 22.1.2019 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: https://www.euractiv.com/section/energy/news/russia-plays-for-time-in-eu-mediated-ukraine-gas-transit-talks/.

HUFBAUER, Gary Clyde et al. *Economic Sanctions Reconsidered*. Institute for International Economics, 2009. 248 s. ISBN-10: 9780881324129.

JOHNSON, Dave, ZAPAD 2017 and Euro-Atlantic security. In: *NATO Review magazine* [online]. 14.12.2017 [cit. 20.4.2019]. Dostupné z: https://www.nato.int/docu/review/2017/Also-in-2017/zapad-2017-and-euro-atlantic-security-military-exercise-strategic-russia/EN/index.htm.

KALJUKOV, Jevgenij. Zelenskij uvidel risk prevrasenija Poroshenko iz prezidenta v shoumena. In: *RBC.ru* [online]. 15.4.2019 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: https://www.rbc.ru/politics/15/04/2019/5cb45c5d9a7947130de8184a.

KERN, Alexander. *Economic sanctions: law and public policy*. Houndmills: Palgrave Macmillan, 2009. 359 s. ISBN 978-0-230-52555-9.

KHARCHENKO, Ihor. *The new Ukraine-NATO partnership* [online]. Brussels: North Atlantic Treaty Organization, Information and Press Service, 1997 [cit. 7.4.2019]. Dostupné z: https://search-proquest-com.zdroje.vse.cz/docview/194737089?accountid=17203.

KLOUDA, Naomi. A new chill in Russia relations 150 years after Alaska purchase. *Alaska Journal of Commerce* [online]. 2017, vol. 41, no. 27, S. 10. ISSN 15374963. Dostupné z: https://search-proquest-com.zdroje.vse.cz/docview/1929390354?accountid=17203.

KREJČÍ, Oskar. *Geopolitika Ruska*. Praha: Professional Publishing, 2017. 534 s. ISBN: 978-80-906594-9-0.

KRYMR. Zajavlenije Zemana po Krymu: Vozmutilis' vse. In: *ru.krymr* [online]. 10.10.2017 [cit. 11.4.2019]. Dostupné z: https://ru.krymr.com/a/28785024.html.

LIAN, Sophia. China and Russia: Collaborators or Competitors? In: *Council on foreign relations* [online]. 1.11.2018 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: https://vertigo.cfr.org/blog/china-and-russia-collaborators-or-competitors.

LUCKÝ, Jakub. Zemanův projev byl v rozporu s naší zahraniční politikou, napsal Sobotka. Ukrajina bude chtít omluvu. In: *irozhlas.cz* [online]. 10.10.2017 [cit. 11.4.2019]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/ukrajina-bude-chtit-za-zemanuv-projev-omluvu-je-herec-s-ruskymi-rezisery-zni-z_1710101859_haf.

MALENOVSKÝ, Jirí. Poznámky k mezinárodněprávním aspektům projednání otázky Krymu v OSN. *Mezinárodní Vztahy* [online]. 2015 [cit. 8.4.2019], vol. 50, no. 3. ISSN 03231844. Dostupné z: https://is.muni.cz/repo/1350760/cs/Malenovsky/Poznamky-k-mezinarodnepravnim-aspektum-projednani-otazky-Krymu-v-OSN.

ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 5., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. 491 s. Vysokoškolské učebnice. ISBN 978-80-7380-506-7.

OSBORN, Andrew; POLITYUK, Pavel. For Kremlin, Ukrainian election a choice between lesser of three evils. In: *Reuters* [online]. 7.3.2019 [cit. 10.4.2019]. Dostupné z: https://www.reuters.com/article/us-ukraine-election-russia/for-kremlin-ukrainian-election-a-choice-between-lesser-of-three-evils-idUSKCN1QO0H6.

RAMBLER. Poroshenko poobeshhal vernutt Krym srazu posle vyborov. In: *news.rambler.ru* [online]. 18.3.2019 [cit. 9.4.2019]. Dostupné z: https://news.rambler.ru/ukraine/41883998-poroshenko-vernet-krym-srazu-posle-vyborov/?updated.

RIA Novosti. Jarovaja: projekt vojennoj doktriny dokazyvajet neadekvatnost' Kijeva. In: *ria.ru* [online]. 1.9.2015 [cit. 3.4.2019]. Dostupné z: https://ria.ru/20150901/1221941060.html.

SCHNEYER, Joshua; McALLISTER, Edward. U.S. sanctions set to slow Rosneft's dollar debt, not oil deals. In: *Reuters* [online]. 17.7.2014 [cit. 14.4.2019]. Dostupné z:

https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-sanctions-rosneft/u-s-sanctions-set-to-slow-rosnefts-dollar-debt-not-oil-deals-idUSKBN0FM08U20140717.

SCHUTTE, Stephen. Russian ETFs see strong inflows despite sanctions. In: *IHS Markit* [online]. 30.10.2014 [cit. 14.4.2019]. Dostupné z: https://ihsmarkit.com/research-analysis/30102014-Equities-Russian-ETFs-see-strong-inflows-despite-sanctions.html.

SHRAIBMAN, Artyom. A Brotherly Takeover: Could Russia Annex Belarus? In: *The Moscow Times* [online]. 29.1.2019 [cit. 20.4.2019]. Dostupné z: https://www.themoscowtimes.com/2019/01/29/a-brotherly-takeover-could-russia-annex-belarus-op-ed-a64326.

STOLYAROV, Gleb. Trucker Putin opens Russia bridge link with annexed Crimea. In: *Reuters* [online]. 15.5.2018 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-crimea-bridge/trucker-putin-opens-russia-bridge-link-with-annexed-crimea-idUSKCN1IG1TH.

TANAS, Olga. Putin Says Russia Seeks More Cooperation With BRICS Nations. In: *Bloomberg* [online]. 26.7.2018 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-07-26/putin-says-russia-seeks-greater-cooperation-with-brics-nations.

TANCREDI, Antonello. *The Russian annexation of the Crimea: Questions relating to the use of force. Questions of International Law* [online]. 2014 [cit. 9.4.2019]. Dostupné z: http://www.qil-qdi.org/the-russian-annexation-of-the-crimea-questions-relating-to-the-use-of-force/.

TASS. Russia's Novatek may face difficulties with financing Yamal LNG project – media. In: *TASS Russians News Agency* [online]. 29. 10. 2015 [cit. 14.4.2019]. Dostupné z: http://tass.com/economy/832575.

UKRANEWS. Ukrayina podast' zajavu na vstup v ES v 2024, - Porošenko. In: *ukranews* [online]. 29.1.2019 [cit. 9.4.2019]. Dostupné z: https://ukranews.com/ua/news/610460-ukraina-podast-zayavu-na-vstup-v-yes-v-2024-poroshenko.

VOA. Gazprom, Bank of China Sign $2.2 Billion, 5-year Loan. In: *VOA News* [online]. 3.3.2016 [cit. 14.4.2019]. Dostupné z: https://www.voanews.com/a/gazprom-bank-of-china-sign-2-billion-five-year-loan/3218016.html.

WOLDEKIROS, Abadi. *Tendenční neutralita. Soudobé dějiny*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1993-. 9–28 s. ISSN 1210-7050. Dostupné také z: https://kramerius.lib.cas.cz/uuid/uuid:a83c83bb-0bd3-11e3-1431-001143e3f55c.

WONG, Catherine. Chinese President Xi Jinping to meet Vladimir Putin during economic forum in Russia as US-China trade war intensifies. In: *South China Morning Post* [online]. 8.9.2018 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/2163228/chinese-president-xi-jinping-meet-vladimir-putin-during.

III. Internetové zdroje

ASEAN. *Overview of ASEAN-Russia Relations* [online]. ASEAN Group: ©2019 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: https://asean.org/asean/external-relations/russia/.

Congressional Research Service. *US Sanctions on Russia* [online]. 11.1.2019 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: https://crsreports.congress.gov.

CONSILIUM EU. Omezující opatření EU v reakci na krizi na Ukrajině. In: *Consilium.europa* [online]. 18. 3. 2019 [cit. 13.4.2019]. Dostupné z: https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/sanctions/ukraine-crisis/.

Evropský parlament. Fakta a čísla o Evropské unii. Rusko. In: *europarl.europa* [online]. 2018 [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/177/russia.

Evropská rada; Rada EU. Timeline – EU restrictive measures in response to the crisis in Ukraine. In: *consilium.europa* [online]. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/ukraine-crisis/history-ukraine-crisis/.

Office of the Historian. *The Annexation of Texas, the Mexican-American War, and the Treaty of Guadalupe-Hidalgo, 1845–1848* [online]. [cit. 15.4.2019]. Dostupné z: https://history.state.gov/milestones/1830-1860/texas-annexation.

U.S. DEPARTMENT OF THE TREASURY. Ukraine-/Russia-related Sanctions. In: *treasury.gov* [online]. 4.3.2019 [cit. 13.4.2019]. Dostupné z: https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Programs/Pages/ukraine.aspx.

World Bank [online]. The World Bank Group: ©2019 [cit. 13.4.2019]. Dostupné z: http://www.worldbank.org.